

ც ი ს კ ა რ ი

1864

ს ე მ ტ ე მ ა ვ რ ი
1864 წლის
წელიწადი მეხუთე.

ქოდეზა თსზუღებთა:

- II. — ბირველი მოსასლეობანი, ანუ
სიზანნი ახალს გოლანდიაში. —
- III. — ლექსები სს-ჟა. ზ სს-ჟა მწერალთა.
- III. — განსილვა საქართველოს ისტორიისა
ზ ლიტერატურისა ბროსესი იოს. საყვარელიძისა.
- IV. — დგილმამულის მართვა.
სიცოცხლე ბუნებაში. . . . . ნ. ბაყალიძა.
ბოსტნის შემუშავება. . . . . მისივე.
- IV. — კანეთში მოვსაურობათვან. კერესელიძისა
- VI. — ვასუსს ვასუსი. . . . . გნ. ბარბარე ჯორჯიაძისა

ქვილისს.

კერესელიძის ცამოგრაფიაში.

ಗೊಬ್ಬರೊ

პირველნი მოსახლოვანი, ანუ ხიზანნი ახალს
გოლთანდიაში.

ახალი გოლთანდია აქამომდე არის მხარე
ზნელი, გამოუკვლეველი, ბურვილი ტყეები,
გუბეები, ზაფხულის თვეში გულის შემე-
წუხებელი ჰაზანაქება, & მთიულნი კაცის
მჭამელნი ხალხნი, — აი, ესე ყოველივე
წარმოადგენენ სძინელს დაბრკოლებასა
იმისს გამოკვლევისათვის.

წარსულის საუკუნის დასასრულის ახალი
გოლთანდია ევროპელებმა სრულებით არცვი
იტოდნენ; იმ მხარეზედ არავინ არ ფიქრობ-
და; არავინ არ მიაქცევდა იმაზედ ყურადღე-
ბასა. მაგრამ ყოველმა კაცმა იცის, რომ
ანგლიის ხალხსა წყალი ბევრი აქვს & მი-
წა ცოცხა; ამისთვის დიდს ხნადამ ფიქრობ-
დნენ ისინი, რომ სადმე დაეჭიროთ მცირელი
მანც ნაწილი მიწისა, რომ იქ დამყარე.

ბუთოაყენენ, აეშენებინათ ცახე, ჭ მისთარე-
 ბელი ხომალდისა. ახალი გოლინდია არის
 კუნძული დიდი, თუქმის ევროპიის ცოლი
 ჭ ის წარმოუდგებოდა ანგლიელებთა მი-
 შიდველად ძველებურთა მოგზაურთა აღწე-
 რილობათა მებრ, თუთ იმის სიშორე სხუა
 ქვეყანებზედ, თუთ მისი დაფარულება გან-
 ცხივლებდა თუთ ცივსა გამოხატულებსა.
 დიდრონი ხეები, ყჩვეყლო სივრცის სხუა
 ჭ სხუა მცენარები, ყცხო მხეცნი ჭ ფრინ-
 ველონი, რომელნიც არა ჰკვანან არცა ყრთსა
 ჩქსნთა ფრინველთა ჭ მხეცთა, ყნახაობის
 სყრვილი, სყრვილი სხუა ჭ სხუათა გამოჩენათა,
 წყურვილი ოქროსი, შვერთებულნი ოც-
 ნებითა იმედთა თანა აძლევედენ ახალს გო-
 ლინდაის თუთქმის ოცნებითს სახეს. რომგორ
 არ გავიქცე იმ მხარეს, ფიქრობდენ მრ-
 ვალონი მათგანნი, სადაც რასაც მოჰვიდებ
 გელსა შენია, ჭ რაც მოინდომო, გავეყო,
 რომგორც შენს მინდორზე. შენს ხალში,
 შენს სახლში ჭ იქნება რომ სრულიად ის
 მხარე იყოს მშუსნიერი ხალი? იქნება იქ
 ძვრფისნი ბუნებითნი ლითონნი, ესე იგი
 ვერცხლონი, ოქრო ჭ სხუა ყწყონ მიწაში

წყოებით და იმისას, როგორც რიყის ქსეგან, მთის ხელხნი ივეთებდნენ თავისიუს ქონებსა, შავრამ ანგლიელუბი წავიდნენ ახლის გორჯანდიაში არა წინდაუხედლობით, არამედ საჭიროებით, შემდგომ ბევრის და მლიერის დაუქირებისა. ეს საჭიროება მდგომარეობდა აი რაში: ამერიკის შტატები (სამთავრონი, ანუ ქვეყნები) რომელნიც ეყუთვნოდნენ ანგლიელებსა, განთავისუფლდნენ მათის ყუთლებისაგან, და **1783** წლიდგან შეიქმნენ თავისუფალნი, ესე იგი იწყეს თუთ თავით თუსით მართველიაბა. ამ ამერიკის ქვეყნებში ანგლიელუბი ასაღებდნენ ძალიან მოგებით თავის საეჭროსა და გზავნიდნენ ხოლმე იქა დასასახლებელთა თავიანთ ცუსალებსა და იმ წლიდგანვე ეს ყოველივე უნდა მოხმოზოდათ მათ: ცუსალები ამერიკის შტატებმა აღარ მიიღეს; ვაჭრობა ანგლიელებისა უნდა ყოფილიყო იმათთან ერთმანერთის თანხმობითა, მაშასადამე ანგლიელებს უნდა ემოვნათ სადმე სხუა მიწა ანუ ქვეყანა, როდესაცა შესძლებოდა მაგიერობა დავარჯულისა სამხრეთის ამერიკისა და ამისიუს ვარდასწევტეს დაპყრობა ახლის

გოლანდიისა ჭ, რადგან ის არც ერთს ეგრო-
პიის სახელმწიფოს არ ეკუთვნოდა; მაშას-
ღამე იმის გულისათვის არც ღავს ჭ არც
ჩხუბს მათ ვერავინ აუტყვდა.

1787 წელს, დიდის მოსწრაფებით
განამზადეს თერთმეტი ხომალდი; ორნი იმა-
თგანნი ეკუთვნოდნენ ანგლიის მართებლო-
ბასა; ცხრა ვერძობირებს. ექუსი გაავსეს
ტყსაღებითა; სამში იყვნენ საჭმელს სასმე-
ლნი, ორის წლის ხარჯი, მიწის სამუ-
შაო, თევზის საჭერნი, ჭ სანადირო იარა-
ღები, სახლის ავეჯიყულება, ჭ სხუანი მიუ-
ცოდებელნი ნივთები ცხოვრებისათვის. ყუ-
როსად ხომალდებისა ჭ გუბერნატორათი მო-
მავალს სამიჯობელოება იყო დანიშნული
არტყრ ფილლიაჲ. ამას ჰყვანდა თანა რამო-
დენიმე ჩინოვნიკნი ჭ აფიცრები, ერთი აქიში
ღ ერთი მოსამართლე მსაჯული; ტყსადი
კატი იყო ხუთას სამოცი, ქალი—ას ოთხ-
მოცდა ათი, ჭ ამას გარდა თერთმეტი პატა-
რა ბავშვი, ტყსაღების შვილები.

ტყსაღები უმეტესნი ნაწილი იყვნენ და-
ბორკილნი, მაგრამ მათთვის თუთი შიშიე და-
სასაჯელოდ იყო ის, რომ მათ გზავნიდნენ

ესრეთ შორს ზე ყუბობს მხარეში ამ დროს,
 როდესაც გამგზავრების წამში, ზღვს საღ-
 დაებსა ზე აუტრებსა ყხროდათ, დაიმდე-
 ბუყათა, რომ იშოვნინ დიდს სამდიდრესა
 ზე მიიღებენ მართებლობისაჲს ჰილდოსა.
 სელოდანი ტყისანი, მდუმარენი, დღორე-
 ბუყანი იღვენ, სხუნი ღრტვინვინენ ზე
 ზოგი მოთქმით სტაროდენ. ერთს ღელას,
 იმედ მიხილსა უნდოდა გადაეგლო თავისა
 მუთი ზღუაში; მაგრამ ბეჭ ისეთის გრძ-
 ნობით ჩაეკრა გუყთი ზე ასე მაგრაი მოაბ-
 ხვა ნატრას ხელები ყუთზედ დელასა, რომ
 კვლარ გამოიმეტა იგი დახლყუბავად.
 მოხყებუყთი, არც ერთს წამს არ
 აშორებდა თავისა სამშობლო წყლის პირ-
 სა, რომელიც ყოველწამ ყუბრო ზე ყუბრო
 იძლეობდა ამის თვლითაგან, ზე როდესაც
 სრუყობით დაიძლათ ვიდრე სამშობლოს მხ-
 რისა, მიხილები მოეკვეთა, ათრთოლდა ზე
 ყუბროდ დეცა ხომალდის ქორედზედ, (მა-
 ლიყუბაზედ.) ხშირად, ხან იქ, ხან იქ, ასმოდა
 მძიმე ოხვრანი ზე წვარყენი რვინის ბორკ-
 ლებისა. ტყისაღები იყვნენ ორ ნაირათი ყუბ-
 დყრნი, ზე თვით თვისის ცყედს ყოველცეკვით

უმატებდნენ კადეკ ახლის უბედურებას. გულის ხანდასხან მკითხდა: შეუძლებუქდელობაო ხოლმე როდესაც შეხედავდნენ მ.ტრაპაძეებსა, რომელთაც უზრუნველად თამაშობდნენ ხომალდზედ.

მაგრამ სკე როგორც ნება ყოფილითა, აგრეთვე დასწილითა მოსურავთა იყო ვადაწვევტილი: უსურავდა ზურგს ქარი, აურის ქსელოება გაიბერნენ; ხომალდები მიფრინავდნენ. ისინი დაღვებოდნენ ხოლმე ხან კუნძულზედ ტენერიფისა, ხან რიოდვეიანისა ჭ მოიშხადებდნენ ხოლმე სხუა ჭხუა ხეებსა, მცენარებსა, ცხენებსა, რქიანსა ჭ აურქობსა საქონელსა მოსაშენებელად ახლის ადგილზედ თვისი მოსახლობისა

ცურვა, ანუ მოგზაურობა ზღვაო სხუა ჭ სხუა დაუზუნებოვან იყო საკმაოდ გრძელი. ამა მოგზაურობა ზღვაშიდ განატარეს შვიდი თვე წინეთ დაუხედაობისა გამო შოვი ქროთა, რომელითმე ხომალდნი არ იყვნენ შემკობილნი სპილენძით, ამისთვის იცანი დაღვებენ, დაინგრენ, იძაიშა გამოჩნდა წვეთი; საჭირო შეიქმნა წამ ჭ უწყემ წველის ამოღება გემებიდაჲ, ქარის ანუ ზღვის აღელ-

ვებსის დროს, ეძინოდით, რომ გემგები არ
 დაღუპულ იყვნენ; კატატიკა ხომალტდისა
 შიშით & შიშურებით უფურცლებდნენ ერთმა-
 ნერთს & ვიქრობდნენ: რა უნდა ექმნათ ში-
 შან, როდესაც გემგები აჩვენებდნენ დაღუპვას.
 თუ რომ როდენიმე დღე კადეკ ვახურო-
 იყო ამ მდღომარეობაში, აღარ იყო არა
 ვითარა იმედი; გემგები ჩავიდნენ ზღვს
 შირზედ მაგრამ ამ დროს გამოჩნდა კადეკ
 & მოგზაურნი დიდის სიხარულით შიშურ-
 რებდნენ ხმელეთს, არა შიშველი შინა, რომ
 ზოგი ერთთათვის ის სიკეთეთი უნდა ყოფილი-
 იყო სხვათათვის & ზოგთათვის, სავსავემ-
 დან—ღვლით შიშვეთა შრომითა & საყ-
 ვურთ მამულთაშ გახდებნილობათა. მაგრამ
 იმ წამში ეს არავის აგონდება, ყოველის
 კაცს უნდოდა იმ დროს მხოლოდ ერთი,—
 დაეღვა ვები შიშვედ, ეგრძნო, რომ ამის
 ქვეშ აღარ არის წყლია, — ზღვა; უნ-
 დოდა სუნთქვა ჰაერითა, რომელშიც ისმის
 სუნთქვაველიებისა, გაეგონა ხმა მუხრინვე-
 ლებისა & ჰარყტყვებისა, ანუ მყუდროება-
 ში დაესვენა დამლაღველისა დღეობებისა
 ხმისა, & ზღვს უბრძანებლობისაგან. ეს სა-

სიამოვნო მოლოდენა იყო დაუყუბნებელი მოთხოვნაზედ კუკისა, რომელიც უწინ ყოფილიყო კიდეზედ ახლის გოდულობადიანა.

მაგრამ კუკს ენახა ის მხარე შორიდან, ის შიგნით არ შესულა. დიდროვნათა ხეებთა ჭ ბაღახებთა, რომელნიც მას ენაშნა, აუიქრებინეს მას, რომ იქ უნდა ბუნება იყოს მდიდარი, მშვენიერი.

ეს შეტოობა ჩინებულის ზღვს მოგზაურისა მალე გამოჩნდა. მივიდენ რა კიდეზედ ბოტანიბესთან, აღმოსავლეთის კუთხეზედ კუბნულისა, არტურ ფილტინამ იმ სათიშევე წავიდა დასამანგაგათ აღვლიებთა ჭ პირველ წამშივე დარწმუნდა, რომ ის აღვლი სრულიად არ ვარდოდა დასასხლე ბელად: ყოველგან მიწა იყო ქვიშიანი, უნაყოფო, იყვნენ ვაჟვანიღონი დიდრონი გუბენი, რომელთაც ამოდირდა მღალი ლერწამი, ჭ ამისთვის იყვნენ მავნებელნი სიმრთელისათვის დამლის წყლისგამო. რამდენიც შიგნით ჭ შიგნით შევიდა, მან ჰპოვა მიწა ცოტა უკეთესი; მაგრამ იქ არ იყო არც წმინდა წყალი, არც მდინარეები;

არც ღელავენ, თუ შიშს ცოცია, რმელის
 ჰეგელა კარგს ნავსადგურს აღმოჩნდა სან-
 ფიქრებელად გეშეხოთუს, რადგან ძრიელ
 გახსნილი იყო ქარებისათვის, არ იყო ღრმა
 ზე იმაში იბოვებოდა მრავალი თავხელაქები
 ზე ქუშნი.

დადგომა იქა ზე დაუყენება მოსახლობათა
 ფიქრათაც არ იყო მოსატანი, მიწაზედ, სან-
 დაც მრავალი რაჟმე არის ჩვენგან დაუბრუნელ
 თუაქმის სანაყალ კეთილ სასიამოვნოთა
 ვარემოებათა ზე მდიდარის ბუნებისაც, ხში-
 რად ვბოვებთ მრავალსა სხუა ზე სხუა დაბრ-
 კოლებას; ზე აქ კარგიც არაა წარმოუდგე-
 ბოდა ფაქლითქესა, თუქსა მას ჰქონდა ბძა-
 ნება თავის მართებლობისაგან, რომ სახელ-
 დობ გასულიყო თავის ხელ-
 ხით კიდევად ბოტანიბესთან; გარნა მან
 გარდასწევტა მეზნა უმჯობესი ნავთსა-
 ყუელელი ზე დაუტევა რა გეშეხი იქ დაჰყ-
 ვა კიდესა რამოდენისამე აუცროით ზე არჩე-
 ულის მატროსებით პატარა ნავებზედ რი-
 დესაც განვლოთ თექვსმეტი მილი, იმან და-
 ინხა პატარაცოცია, სდაც როგორც ვტყუო-
 ბოდა, შეეძლოთ შესულიყვნენ მხოლოდ

ზატონა გემები. ამის კადები არაფერს სანუ
 გემოს არა წარმოადგენდნენ; ყოველის მხ-
 რით სჩანდნენ: კულდებია, ქეები & ქუშა;
 სანახავი თვალათვისი დასახატავი იგუნენ
 თავისის ველოურობითა & დაღვრემილობითა,
 მაგრამ შესედრობა ვაჟს ვერ გაძღობს.
 ფილანემ ვარდასწევტა შესვლა ცოტში &
 მოვიდა აღტაცებაში, რომესაც თვალწინ
 წარმოუდგა მშვენიერი ნაგო სადგური. დრ-
 მით მიწაში შესულია, ვანიერი, რომელაც
 სიღრმით სავმარ იყო თუთ დიდრონის ხო-
 მათუდებისათვის & ამის ვარდა იყვნენ იქ
 მრავალნი ზატონა ცოტები, რომელშიც
 ცუდის ტროხის დროს შეეძლოთ დგომა
 სრულიის მოსვენებით & ყმ. შრებით. ფილი-
 მეს ისე იამა ეს, რომ აღარ შეუდგა შემ-
 დგომსა დაშინდევსა, დაბრუნდა ზატონა ზე-
 ში & ყბმანა გემებს წასვლა იმ მხარი-
 სკენ. ამ გვარმა გამოჩინამ ვადაცოცხლა ყვე-
 ლანა; თუთ სასოწარკვეთილნიც, ყველის
 კადეკ წარმოუდგებოდა მშუსნიერი ხეები,
 თქრო & ძვრთასი ქუშბი. ტყსაღების პირ-
 ველი სურვილი იყო, რომ მალე ვახუთ-
 იყვნენ წყლის პირით, რომ მალე დაემსახუ-

რეკონსი ანუ ღირს გამსდარევენ ბორკი-
 ლეებს ხსნას; შემდგომ უიქრობდენ მე-
 ლანი სრული მიტყვება დანადკულობისა ზ
 მისცემოდან თავსუყულება იქროვნა ზ
 დაბრუნებულ იყვნენ ძროვისს სამ შობულაში.
 შომსადებნი მანა დუღდენ — ამ დროს
 უცებ ყველა გაკვრა მოყულოდნელის მო-
 ჩვენებათ: დანახეს რომ შორს, ძალიან
 შორს, ზღვაში, როგორც არა თუარა
 ფრინველი, გამოჩნდა არა ილიქანი ხა-
 მალიდისა. სხაამოვნაო ნება უღაბნოში
 ერთის ტომისა ანუ შამოყებსა კაცისა;
 უყრო სხაამოვნო არის უხაღხო-
 უღაბნოში ზღვისა; ხალხი ოკუნოში, რომე-
 ლიც შამან კარგათ არა შქონდა გაშინჟუ-
 ლა ზ იყო დაშორებული ყოველის ვნათ-
 ლეებულის სხელმწიფოუზედ, ნება ვგრობიე-
 ლის კაცისა ანუ ვგრობიელის ვემისა...

ყდა კაცა იყოს მესტვე, რომ ვიგორს,
 ანუ მიხვდეს ამ გარს გრძობას: ანგლიელეობა
 ვერ წარმოადგენდენ თუ საიღამ, ანუ რი-
 შლის ქვეყანაღამ ყდა ყოფილიყვნენ ის
 მტყრადნი, ზ შემდგომ, როდესც მოახლო-
 ვდენ თუარის ღროშით, იტყეს, რომ ისინი

იყვნენ ჭრანტყუნთა: გამოჩენილი ზღვაში
 მოსაარყოვე ლაძერყუნი სხვა ჭ სხუას სძი-
 ვლთაჲ, დადიოდა ტიხი ოკვანო შა, რუსეთის
 კმხატვაში, მან ლაძყო რამდენიმე ხნი; მას
 ყუთბრეს რომ აზღლიელებმა დააუყუბნეს ვა-
 ლთანა. ჭ მან მიძართა მათეჲ დაიმედოვნე-
 ბუკომან, რომ მიიღებდა მათგან საჭირო
 სქესეჲს მათაჲს, მაგრამ ნახ, რომ ეს მო-
 სხუტეჲა აჲერ ხომალტებოდამც არ გამო-
 სულოყვნენ; ჭრანტყუნებმა ჭ აზღლიჩნებმა
 მოიკოთხეს ყრამინერთი, ისურვეს ზედნიერება
 ჭ ლაძორდენ. სწელის ლაძერყუნისა ჭ ამის
 ამხანაგებობათჲს ეს იყო უკანასკნელი ნახვა
 ევროპიელთ კატთა ამის შემდგომ ის ლა-
 კარგა სრუთიად თჲსის ამხანაგებთი ზღვაში,
 ჭ შემდგომ ორმოცის წლისა სხელდომ
 ჩემს წელში, ნახეს ნატეგები იმათის ხო-
 მალდისა ერთს კიდევად ტიხი ოკვანისა.

აზღლიჩანები იმავე ხალამოს იღგნენ ყურ-
 ში, რომელსაც ესლა ეწოდება პორტუგუ-
 სანა. როგორც გავიდნენ წელის პირსა.
 მათ ჩვეულებებისაებრ ყოველთა, რომელნიც
 პირველიად დაიპყრობენ რომელსამე ქვეყა-
 ნას, ვაძლეს აზღლიის ბაირახი ჭ ამა მისი

ჩაარქვეს ახალს გოლანდის ქუშაში, ეს ნიშნავდა, რომ იმ დროდამ ახალი გოლანდი ეკუთვნოდათ მათ.

როდესაც მთიერთი იქაურთა კაცთა დანახელს ეს ახალი მათთვის ხალხი იფიქრეს, რომ ისინი რაღასაც შეექცევიან, უყურეს რამდენიმე ხნი ჭრავიდენ თავიანთ მთებსა ჭკლადებში.

მაგრამ აქ საქმე სახუშრო არ იყო, **1788 წელი**, სახსოვარი ყნდა იყოს ყველთათვის; მაშინ კვ-ს იანვარს ჩაეგდო საფუძველი ახალს სახელმწიფოს, ჭ ეს სახელმწიფო შენდებოდა, თითქმის ჩუშნ თავლიწინა, ჭ როგორი ხალხი იყო მონაწილე პირველის იმის შენობისა? ქურდნი, აკაზანი ჭ სხუ ჭ სხუ ჰსწყულის გარდამავალინი. მაგრამ იმაში მღვთმარყობს ქება ჭ ნამსახურიბა პირველის მაშინდელის ღყბერნატორისა, რომ მრავალნი მათგანნი შეიქმნენ პატროსან კაცად, ჭ მიუბრუნდენ კეთილშობილყურთა საქმეთა; შრომათა ჭ კეთილთა გრძნობათა.

ფილიპე შეუდგა თავის საქმეს დიდის ერთფულოებით; მაგრამ პირველსავე შემთხვევა-

ში დაინახა სსტეკი შეყომა თავისი მარ-
 თებლადისა: მისთვის სსჭირთ იყვნენ შიწის
 მუშანი, ღურგლუბა, კლატოშები ჭ სსჭა
 გელთონები, მაშინ, როდესაც ტყუხლნი იყუ-
 ნენ უმეტესა ნაწილი მცხოვრებნი ღონ-
 დონისა, ჭაბრიგებში, ჭ არ იცოდნენ არა
 ვითარი არც ხელთნობა ჭ არც მიწის მუ-
 შობა, რომელიც სსჭირთ იყო ვლესკა-
 ცურს ცხოვრებაში. ისინი, რომელითაც მუი-
 რე რამე ესმოდათ ამაებისა ყველაზედ წინ
 გასხვს წყლის პირზე; ისინი იყვნენ ას
 კლამიან. მთი მაშინვე დაიწყეს შენება სს-
 ღობისა ღყურნატორისათვის იმ მასღებდგან,
 რომელიც ღონღონშივე იყო მომზადებუ-
 ღი ჭ იქ მტანილი ხომალდებითა; იმავე
 დროს დასდგეს რამდენიმე კარგი ავთიმყოფ-
 თათვის ჭ ვაკეეთის ჭკისაქონლისათვის, რომ-
 დელიც ვადარჩა შემდგომ დიდხნის მოგზა-
 ყრობისა. მაგრამ ზოგი დაღლავისგამო
 ზღუთ მოგზაყრობაში, ზოგი ახლის ჭკისა
 ჭ ზოგი მწყხარებისგამო რიგს ავთიმყო-
 ფთა მრავლდებოდა; მაშინვე სსჭა, მუშობა-
 ზედ გელი იღეს ჭ დაიწყეს შენება დღის
 ღონშიტლისა, ზოგმა დაიწყო შენობა,

რომელსაც ახსენებდნენ ჰქვან ასტრონომიის
მიუყოს სწავლისათვის.

ბოლოს გამოცხადდა დანარჩენი ტყესაღებაც
ქ დასტალეს გემები; დასჭირდათ მალშია
დასაწყობად სარჩობი და აქ პირველად, შექ-
მნიდგან სოფლისა, ახალი გოლანდიის ტყე-
ბში გაკარდა სმა ტყულისა; ამოსჭირეს დიდი
სიგრძე ტყისა; ტყე შეაგროვეს ერთად,
ადგილი გასწმინდეს და რაც შეიძლებოდა
გაასწორეს. ღუბერნატორმა მოინდომა თა-
ვისი შესვლა ახლის ქალაქისა გამგეობაში
გამოცხადებინა რომელსაჲმე დღესასწაულთ-
ხათა მოწმენდალს ველსზედ. შორის ბნელ-
თა ტყეთა, გაეწყო ჭარები; ტყესაღები
იღვნენ სყოფერთათ და მოშორებით ჭარებ-
ზედ; მახლობლათ ფილიძესა იღვნენ აუ-ტ-
რები და ჩინოვნიკები; გამოვიდა მსაჯულთა,
წივითხა განკარგულება ანდლის მართებ-
ლისა ფილიძეს დანიშნაზედ ღუბერნატო-
რად და დაწესებზედ სასამართლო ადგილთ-
ხათა დასტავათ სიმართლისა და წესისა. შემ-
დგომ წივითხსა გაკარდა თოფები და შარ-
ბაზნები. ღუბერნატორმა მსიქუა შესმა, სალ-
დაითა და ტყესაღებთა მიუგეს მას სიხარუ-

ლის ხმიანობით ყოველივე ესე დასრულდა
საყოველითაო ღიხინითა.

ესე ყოველივე თითქო ჩვეულებითი იყო
სხოლაც შესხმაც ჭ შექცევაც; მაგრამ
ყველა გრძნობდა, რომ იმ დროს ჭ იმ ად-
გილს სრულდებოდა რალაც ყრვეულო,
დიდი ჭ პოეტოკური: დიდი ჭ პოეტოკური იყო
ის, რომ მიწაზედ, სადაც უწინ არა ყოფი-
ლარა თუნიერ ვრდომისა, აკლესისა ჭ მტაცე-
ბლობისა, პირველად გაიგონეს ანუ წარ-
მოითქვა სიტყვები: პატროსნება, სიმართლე,
ჰსჯეული, მართლმსაჯორლება; სამსჯეაგრო-
ღ იმ დროს, როდესაც ჩებდენ ხეებს ჭ აშე-
ნებდენ ბაკებსა საქონლისათვის, თქირობდენ
იმას, რომ რით დაურბილონ ჭ შეუძსუ-
ქონ ტყსადა სულები, როგორ განაბო-
ლონ სწავლითა, გაათბონ ქრისტანსულის
სიყვარულითა. იგინი საუბედუროდ, მრავალს
ტყსალებზედ საჭირო იყო მოკლეს დრო-
ში მოესმართ სასტიკი ზომა, რომ ამით
როგორმე ეპყრათ იგინი შემდგომის ვარ-
დახლობილებისა ანუ ბოროტებისაგან, თუქ-
მის მეორეს ღღესვე დასაჯეს რამდენიმე
ვატი გალიახვი. ჭ შემდგომ ერთის თვისა

შეიქნა საჭირო დასჯა მათი სიკვდილითაჲ. საჩუქელი კაცი? რა აიძულებს ესე პრიელ იმას, რომ თვითონ ხდება მიზეზი თავისი შეყრაცხებისა ზე ტანჯვსა? ათუყოთა პატრონობითგანვე არ უნდოდათ მათი გაეშვათ სსუა ზე სსუა ცუდი ჩვეულება, მერე უფრო ზე უფრო გამაგრდნენ ცუდს ხასიათში, ზე შემდგომ თუშკალა სურდათ გამოსულიყვნენ დასაღუპავის ჩვეულებისა ზე საქმეთაგან, მაგრამ ისე ღრმით დაინერგა მათში ცუდი ჩვეულება, რომ ვეღარ ჰყოლობდნენ იგინი თავსა თვისსა ზე დაწუბბილი ცუტებითა, ჩხუბითა ამხანაგებთან, ძმებთან ანუ დებთან თავდება სძირად ქურდობითა, ავაზაკობითა ზე ბოროტს სიკვდილითა. გარდა მოსახლობისა, ახალს გაუბერნატორსა ჰქონდა ის ბძანებაჲცა, რომ იმ გვარივე კალიონია დაეფუძნებინა, რაოდენ შესაძლოა ყოფილიყო საჩქაროთ, სსუა ჭაღაკსა შინაჲცა ესე იგი ნორჟორტკსა დასაგლეთვისკენ ახალის ზეღანდიისა ეს ვუნძუელი გამოჩინა კუკმა 1777 წელში, ზე თავის აღწერაში სთქუა, რომ იქ მიწა არის ნაყოფიერი, არის მრავალი საშენებელი ქვიკარგა წყლები, ზე თევზი სულ ხარკით

გამოდას წყლის პირზედ. აუფროსად იმა
ჭაღოვისა დანიშნეს კაპიტანი ვინგი.

თუშტაღა ტყისაღებისათჳს ეს იყო ხელ-
ახალი განდევნილება, მაგრამ თუთქმის ყვე-
ლამ თითონ ნებაყოფლობით ვაცხადა სურ-
ვილი იქ წასვლისა. მსურველი მოგროვდა
თუხბმეტი ვატი ცხრა მამა ვატი, ზ ექვსი
დედავატი; მათ გაჰყვეს: ფელდებერი, უნტერ
აუციერი, ორი სელდათი, ორი თავისუფელი
მუშა, რომელთაც იტოდენ ვარგათ შემუ-
შავება განაფისა. წაიღეს თან სარჩო ნახევარ-
წლისა; ექვსი თჳს შემდგომ იმედი ჰქონ-
დათ მოეყვანათ საკუთარი მოსავლი; სთე-
სათ წაიღეს მრავალი, ზ წაიღეს ყოველი
მიწის სამუშაო იარაღი; საჭირო
ხვნისა ზ თესვისა, რომელთაც წარმატე-
ბაზედ დამოკიდებული იყო მათი სიცოცხლე.

სიღნეში ანუ პორუეკსონში მუშაობა
დაუღდა, როგორც ჭინჭკველებისა; ყველას
სურდა მალე დასახლებულიყო; მრავალნი
ტყისათაგანნი ჩვენებდნენ დიდს ერთგუ-
ლობასა, იქნება მისთვის რომ პატრონის
შრომით მოეპოვებნათ მათ თავისუფლება,
პატრონისცემა, ზ რაოდენიმე დაემშუღებინათ

ყვედრება ანუ შეგონება სინდისსა ზე დაე-
ყრუებნათ ის ხედა, რომელიც სწავლა მ-
თისა შებღალთუის სინდისსა.

რასუნი ცუტუებისა, ურიალი სერხებისა,
წაღებ წამოდება დიდროანის სძირკველებსა,
სხუა ზე სხუა გახვარგულებები, სძიანობა,
ყვრილი მუშებია, წინ ზე უკან დაუცხრო-
მელი სირბილი ანუ მოძრობა ველურს
კუნძულში წარმოადგენდა საქმესა ისე ახა-
ლისა ზე დაუფერებელსა, რომ თუთონ ანუ
ლიველებს ეჩვენებოდათ ყოველივე ესე სი-
ზმრათი ერთობად სწარმოებდნენ შენობნი
სხუა ზე სხუა რიგნი: აქ ქოხები, იქ ლაზა-
რეთი, შოგან ცახე, შოგან გაზარმა, შოგან
მაღაზია, ერთის სიტყვით შენდებოდა მიუღიო
სახელმწიფო მტარე სახით, ამ გვარს მოძ-
რობასს უნდა ეწარმოებინა სასიამოვნო მო-
ქმედება; მაგრამ შოგი იყვნენ დაღონებუ-
ლნი, შოგნი დაუიქრუბულნი, შოგნი
დაღვრემილნი. არსად არ ისმოდა არც სიხა-
რულის სიტალი, არც ხიმღერა ვეთილთა
ამხანავთა ანუ ამქართა თავისუფალის ძრო-
მისა, წინააღმდეგ ამისა ერთი შეხედვა მ-
თი, სმა ზორვილებთა, აგაჭკებთა, საღლათ-

ნი თოჯინანი, რომელნიც არც ერთს წამს არ მოძორდებოდნენ მიუძებსა, ვოველსავე ამოვედა დღურეშელის სახესა.

ამ გვარი მდგომარეობა უმეტეს მრავლდება სხუა ზ სხუა დაბრკოლებათაგან: ავთი ყოფთა რიცხესა თან ზ თან ემატებოდა. ატყდენ სძირი წვიმები, სარჩო, თუ წამლები დასველდენ, წახდენ; სწყულება ყოველ წამ შეიქმნებოდა ყურთა ზ ყურთა სძმ. ძირი, რომ როგორმე დაეფართოთ თავი სისველის ზ ნოტიოსაგან, იწყეს შენობა გალთხილის ქოხებისა, რომელსაცა ვარდასურვიდნენ სმელის ბაღასით; მრავალი ებინათ სველის მიწაზედ, ზ იყენენ ყიმედონი მათე მოვანაზედ ნათე საყუდელისა, ვამრობაზედ ზ დაჯერვაზედ თავისა ცუდის ტანსამოსსაგან. გუბერნატორმა უბანა შეეყენებინათ შენობა ციხისა, რომელნიც ყველაზედ მეტს შრომას ითხოვდა; მაგრამ ყოველის მხრიდამ, იწყეს ღრტუნვა. საფიქრო იყო ბუნტი, არეყლება, ზ თუძც ბუნტი ამტყლარიყო, მაშინ ტყესაღნი დახოცავენენ ყველა აფიცარებსა ზ სალდათებსა. მაგრამ გუბერნატორი მოქმედებდა იმ შემთხვევაში

დაუღალაჯათ ჭე კვაილთგონიერებიათ, მოაგონებდა სძირად ტყესდებსა, რომ იმა პატრონსებასა ჭე შრომაზედ, ჰკადია შემსუბუქება მათის მხვედრისა. თითონ დაესწრებოდა ყოველს მუშაობაზედ, აძლევდა რჩევას, რა ადრე მოასწროთ ჭე საიღამ რა გამოიღონ სარგებლობა. შემდგომ ექმსის კვრისა რაჲ ისინი წყლის პირს განვიდნენ, შრავალი მუშაობა დასრულდა.

ამ დროებში ანგლიელებს ძალიან მტარე ჰქონდათ ახალ ვოლანდიის მთიულეთთან საქმე; მთიულთნი, როგორც სჩანდა სრულიად არავითარს ვნებას არ უხბირებდნენ თავიანთს დაუბატოებელს სტყმრებსა, რომელნიც იმათ ქვეყანაში განაგებდნენ, როგორც თავის სახლში, ჭე ხან ჭე ხან კიდეს შევლიდნენ ისინი ანგლიელებს თევზის დაჭერაში. სსუა ჭე სსუა უბრალო ვერობიულთმა ნივთებმა, რომელნიც მათ აჩუქეს, ყურო მომატებულად დაახლოვეს ივინი მოხსულით სტყმრებთან, მაგრამ მატროსებთ, რომელნიც უნდა დაბრუნებულ იყვნენ ანგლიაში უნდოდათ ეშოგათ რაიმე ნივთი, იმათი ვუთონილნი, რომელთაც ვაყიდვას ვითარცა

იმუათისა რისამე ფიქრობდენ ანგლიაშო.
 დვირთვასათ. ეს რომ ტყესღებმა ვაიგეს,
 დაუწყეს ზარკა მთიულთა, ხან შვლდისა,
 ხან ქვს დაწყბას, მაშინ მთიულნიცა მშა
 იყვნენ მოყბარათ რამე იმათივს, აქედამ ხან-
 დისხან მოხდებოდა ხოლამე იმათში ჩხუბი ჭ
 ვაღს კვლამ გუყურნატორმა მიიღო ძრიელთ
 ზომიერება წინააღმდეგ ამ უწყესობისა აღ-
 კრძალვიათ, ყურისგდებითა, სასყელთათა.
 თუ რომ ეს იმის არ ექმნა, იქნება მთი-
 ულნი ისე გაბორთტუბულიყვნენ ანგლიჩა-
 ნებსხელ, რომ სრულიად ამოეხოცათ, ანუ
 ეწვალებინათ ისინი სძირად მათხელ დატე-
 შითა.

შემდგომ ხუთის კვრისა მოზრუნდა ხო-
 მალოდი, რომელომატ წასხა, მოსხლები გუნ-
 ძელისა ნორფოლკისსა. იქილამ მოდიოდა
 ძალიან ვარგი ანაჟი: გუნძული იყო ძო-
 თლთა ნაყოფიერი; იქ იდგნენ დიდროანნი,
 ხეები. ჰაერი იყო მშვენიერი, ჭ სანახევები
 დასახტავნი; მაგრამ აქა, ვითარცა სიღნა-
 ში, აღმოჩნდა დიდი ნაკლებულები ვაღებში,
 რომელოთატ ჰსტოდნებოდთ მინდვრის მუ-
 შაობა: სამუშაოვი ბევრი იყო: არსად არ

იყო ვატეხილი ადგილი: ყველგან იყო ტყე & შრავალი მსურავი მცენარეში, რომლისაც სქელს ზაღში, დიდს სიძნელეთი, & ისიც არა ყოველგან შეგძლოა გავლია მხეცა. ღაიწყეს ჩეხა ხეებისა: მაგრამ იმათი წვენი აღმოჩნდა ესრეთი ფიცხი, & მაკნებელი, რომ რომელსაც თვალში შეესხმოდა ვისმის, დაიწყებდა პრიუო ტკივილსა, ასე რომ იმას შემდგომ აღარ იყო შესაძლებელი მუშაობა რაოდენსამე დღესა. ეს მაღლიან აბრკოლებდა შათს მუშაობსა.

როგორც მოჩეხდნენ ხოლომე ხეებსა, მაშინვე მიწას ვადებოყნებდნენ & ღაიწყებდნენ თესვას: მაგრამ იქ აღმოჩნდა ისეთი სიმრავლოე თავგებისა, რომ ისინი სჭამდნენ უმეტეს ნაწილსა დათესილს მარცვლსა. (რა კარგი იქნებოდა იქ იმ დროს მაგალი კალონი ვატეხისა!) თევზების ჭყრა არ აღმოჩნდა ისე ადვილი, როგორც ეგონათ & რისაც დიდი იმედი ქონდათ. ვინცა ფილიბესავით საქმობდა მშუშაიერად: მან სასტიკად აღუკრძალა ჩეხა ბზის ხეებისა, & გარდა კვრა დღისა, ერთი დღე კვრეში მისცა ტყესაღათ თავისუფლება გასაშენებლად თა-

ვისთვის ბაღებისა. მაგრამ მაშინვე გამოაცხადა, რომ როსელიც იმათში ცუდით მოიქცევა, მაშინვე წაართმევს ბაღსა. ეს იყო ჭკვანყური ზე კეთილგონიერული ზომიერება, რომ ცუსაღებს ემუქმებოდა ერთგულად, მოქცეულ იყვნენ კარვით, ზე შიარყლათი ვეყურებინათ მომაკალიათს. იმათში, ესე იგი ცუსაღებში, ამით გაჩნდა საკუთრება, კუთხე, ჩრდილი ზე ნაყოფი საკუთრად მათი კუთვნილი მხარესა მათის ცუსაღებისსა, მათთვის დიდი სხეუცემო იყო, რომ ხე თავისად ვეყურებოდით ზე საკუთრებათ ეწოდათ; მაშინ როდესაც იგინი რიგინათ დასახლებოდნენ ზე კარვით დაშენდებოდნენ, მმართველობას აღარ ექმნებოდა ვგოდენი შრომა.

სიღვაში გუბერნატორმა როდესაც მოიყვანა წესში საქმეები, მოინდომა გარემოებითად შეეცყო თვისი ადგილთ მამულის მართვა, აღმოჩნდა, რომ იგი იყო ძალიან ღარიბ მდგომარეობაში. როდესაც შეყუდა აღწერილობასა პირუტყვთა ზე შინაყრთა ფრინველთა, აღმოჩნდა შემდგომი რიკსუ მათი: ერთი ყლადეი, სამი ჭკვი ცხენი, ორი

ხარი, ხუთი ძროხა, ოცდაცხრა ცხვარი, ცხრა-
 მჭკი ღვინოთი თხა, სამოცდა თვრამეტი
 ღორი, ხუთი ბატი, ესე იგი თეორი ვურ-
 დღელი, თვრამეტი ინდაური, ოცდაცხრა
 ბატი, ოცდათოთხმეტი ახვ. ახ ოცდაორი
 ქათამი ჭ ოთხმოცდა შვიდი წიწილა. ეს
 აღწერილობა, რომელშიაჲ არ იყო დავიწ-
 ყუბული არს ერთი წიწილა, დიდთი ღირსი
 შესანიშნავია; ეს აჩვენებს პირველად, რო-
 გორი მნიშვნელობა ჰქონდა ახლთა მოსახ-
 ლეთათჳს თუთვეულსა ქათამსა ჭ ცხიველსა
 ჭ შერეთ, თუ ვითარის ღარიბის საშუალო-
 ბით იწყო მოშენება ამა ველურმა მხარემ
 ჭ დასასრულთ, როგორ ჩქარა, როგორ გარ-
 გათ ჭ როგორ ბევრი კეთდება საქმე, რო-
 დესაჲ მას იწყებუნ ვაცნი ჭკვანნი, განათ-
 ლეობულნი, შრომის მოყვარენი ჭ პატროსან-
 ნი. ესლთა შთაიული აღმოსავლეთის ვიდრე
 ახლის ჯორჯანდიისა წარმოადგენს მხარეს
 განათლებულსა ჭ მდიდარსა; იქ ცხენებსა ჭ
 ჭ სხუა მსხვოს რქიანსა საქონელს სოვლიან-
 ათსობით: აწ თუთი უმშვენებერესი მატყლი
 იქაურის ცხარისა ჰყოფნის ყრიცხესა ანგ-
 ლიის ჭაბრაკებსა ჭ ყოველივე ესე აწარ-

მოვა სწავლაში, დაუღალავმა მეცადინეობამ
 ზე წინეთი დანახულობამ! აქედამ სჩანს, რომ
 გუბერნატორი ფილიპე ყსაფუებელად არა
 ხოვლიდა წაწილებსაც

სამწიყბაროდ მისა, შემდგომი რაოდენისამე
 დღისა იმის ადგილს მამულის მართვანში აღ-
 მოჩნდა შემდგომი დანაკლისა: ორი ცხენი
 ზე ორი ბატონი იყვნენ შეჭმულთა ნადარ-
 თვან, ამის გარდა გუბერნატი ორი ხარი,
 ზე ოთხი ძროხა, ეს აუნაგრ ხუშრობისა,
 ახალი მოსახლეობის იყო დადი დანაკლი-
 სი. სად იმოგზადენ მაგისტრსა? ამ კუნძულ-
 ში არათუ ის ცხოველები არ იპოვებოდა,
 არამედ არც ირმები, არც ცხენ ირემი ზე არც
 აქლემები, ზე ძროხებზედ უნდა ესაი წასულ-
 იყო ანუ ინდოეთში ზე ანუ აჭრიაში.
 იმასთანვე მოახლოვებულყო შემთარავ არ
 იტოდნენ რა ცვლილება შეიქნებოდა ზუნება-
 ში, რა უნდა ექნათ, რით დაეფარათ თავი
 სიცივისა ზე ანუ ახლის სწეულუებისაგანაც.
 მაგრამ სახედნიეროდ შემთარი აღმოჩნდა არა
 ისეთი სსტივი, როგორც მოელოდნენ; ვარ-
 გმა ტაროსებმა დადხანს გასწიეს, ზე ჰაერის
 საზოგადოთ აღმოჩნდა მრთელთი, თუშცა ავთ-

მყოფნი იყვნენ ბევრნი, მაგრამ არა ჰყარის-
ვან. ზოგ ერთს გაუჩნდა სწეულება დიდი-
ნის სმარებოვან მარილიანის საჭმელისა,
სხვებს ანუ უწყესო ცხოვრებისაგან ზე ანუ
ზღვაში მოგზაურობისაგან.

უძოვრესი სიძნელე მდგომარეობდა მის
შინა, რომ არა ჰყოვლით საკმაო ვაჭარი, სა-
ჭიროენი ყურის საგდებლად ტყეს-ღია,
რომელთაც თვალის მოშორება ძნელიყო,
ამისთვის რომ მაშინვე ისინი ანუ წაჩხუ-
ბებოდნენ, ანუ მოშარავდნენ ერთმანერთს-
მეს, ანუ წახდენდნენ ზე ანუ დასწავდნენ
რასმეს.

თუთ დიდი სიძნელე სართველოვანსა ში-
ვა იყო ისა, რომ გუბერნატორს არ მისცეს
საკმაო ვაჭარი შედამხელადნი, არც
ეკონომი, არც იმისი თანა ვაჭარი, რომელთ-
საც ეყიდნა ნივთები, ვეღო მისთვის ყური
ზე ეძლია ანგარიში. ამას ყოველსავე აღს-
რულებდა გუბერნატორთან ერთი ვაჭარი
მართლთაჲ ჭკუანი ზე შირიმის მოყვა-
რე, მაგრამ ერთი როგორ აღსრულებს
ათს თანამდებობას: მაშინ ვერც ერთს ვეღო
აღსრულებს, როგორც რიგია, მაშინ ის

ეკვანება ვაცხა მის, რომელიც აიღებს რა
 ველში წიგნსა, გაიქცევა სამოკრის დასად-
 გმელად; ჩხხამს რა სამოკარში წყალს,
 დაუწყებს ტრინსმოსს წმუნდასა, მაგრამ
 ერთის სხლის გაწმუნდის შემდეგამ გაიქ-
 ცევა ბეზარში სანოვავის სსყილად, იყი-
 დის სდ რა მოხვდება, გაიქცევა სამსხურ-
 რში ჭ იქილამ მორბის ისევ შინ, ჩაბყრის
 რა სამოკარში ცეცხლს, მოაგონდება, რომ
 არ დაუსრულებია დიდის სნილამ დაწყებუ-
 ლი სყრათი; აიღებს ვისცხა, მოყვამს ორ
 გერ, სამგერ, მერე მოიგონებს რომ უნდა
 წიგნი მისწეროს მეგობარსა, მერე შეუდ-
 გემა ამის წერასა ჭ ივთქმის ამ სსხით
 აწყებოდა ერთის საქმილამ მეორეხელ
 შედამხედველი სიდვნის გუბერნატრისა. გუ-
 ბერნატორმა მოინდომა როგორმე შეეკსო-
 ეს ხაკლოყოვეანება ჭ შედამხედველობით და-
 აყენა ზოგი ერთნი ცყესაღნი; მაგრამ ზოგნი
 იმათგანნი აღმოჩნდნენ უნიჭონი, ზოგნი
 განგებ მოახლოვდნენ უწესობასა ჭ ზოგნი
 გულის სსსითით მსდყოლდათ მათ, ვისზედაც
 იყვნენ დადგენილნი. მაგრამ გუბერნატორმა
 როგორც იყიდ ზოგი მუქარით, ზოგი

გვიღლოდეს აღთქმითა ზე აღყრისით მოაყვანიან
 მათ ზოგიერთი საქმე წესში.

შენახები გვადებოდა გვიან ზე უმარგო-
 ნი; რადგანაც ყოველსავე აგვიუბდნენ ხასასა
 ზე ხყრავდნენ ბაღახათა, ამისთვის სმირად იქ
 ჩნდებოდა სოლომე ცეცხლი. ბოლოს შეიტ-
 ყეს, რომ ცუხადებში ყრევიან ერთი კარგი
 ვალატოში, რომელმაც იცოდა აგურის გა-
 გეთება ზე გამოწესა, მაგრამ გულოვცხე-
 ლობით ანუ მოყნდობლობით მალაგდა იგი
 თავის გელოზასა, მაშინვე უბძნეს შესდგო-
 მოდა იგი საქმესა, მიაბარეს მას რაოდენიმე
 კაცი ესწავლებინა ის ხელოზა. აგურის
 მასწავლებელმა მაშინვე გააკეთა აგურხანა,
 მისი შეგირდნი მალე მიხვდნენ იმ ადულს
 გელოზნებას ზე გააკეთეს მოკლეს დროში
 სკამო რიცხვ აგურისა, მაგრამ დიდმა წვი-
 მებმა დააგუბეს გარეშემო სიდენისა, აგუ-
 რები ისევ დაიშალენ, შეერთდენ თავის
 მშობელის მიწას ზე მიიღეს უწინდელი სახე-
 საჭირო იყო მოთმინება ზე მოლოდენა კარ-
 გის ტაროსებისა.

კარგი დედაკაცი საზოგადოდ კარგი მუ-
 შაა. შრომის მოყვარე ზე დაუღალავი, თუ-

ქმის კაცზედ შეტად, მაგრამ სიღნეაში არ იყო არც ერთი კარგი ღელაკაცი, ჭ ვინცკი იყვნენ, სულ ერთობრივ იყვნენ სასჯელად კოლონიისა; ისინი სრულიად არასხუერს არ აკეთებდნენ, გავზავნა შეიძლებოდა მხოლოდ სადავის მოსაგროვებლად ზღვის პირებზედ, რომ იმ სადაუებისგან გამოეწვათ ვირი; მაგრამ იმასაც მტარედ აგროებდენ. ერთის სიტყვით მუშაობა იყო სუსტი, მაშინ რომც კარგათ ჭ ერთგულად მუშაობა მათთვის იყო საჭირო ჭ გამოსადეგი,

(ვანერძელუბა შემდეგ ნუმერში.)

აკორითა (ა).

(კენის მარამ ერისთავის ლექსებითგან.)

ცამართ, ვრცელო, რადენთ საგანთ ხარ დამსა-
სველი;
რადენთა სწყალო უძრუსესთ თვს შორის მცველი,
შენმა ცხოველობს ქსნის ერისთავთ დროები მეელი,
მათი სიწმინდე ზ სიძვიდრე ნიჭი ყოველი!
მერამ ევ შენი თვალთ საამო მეელ სასეობა,
ზ აწინდელი საგალალო მდგომარეობა,
წასრულთა დროთა მოგონება სიწმინებრ მსველეთობა,
აღმავსებს ჯმუნვით ზ მაკლდება სულის მსწეობა.
რომლით, ცამართ შენი ჯვრეცა შენი ყურება,

(*) ღიად მაღლობს რედაქცია ერისთავის ასულს ეკაც-
რინას, ამ წინებულის ლექსის წარმოგზავნისათვის და იმედო-
ვნებს რაც რამ დაჰოენია განსვენებულს კნ. მარამ ერისთა-
ვისის, იმასაც წარმოგზავნის დასაბჭდვად. რედ.

თუც თვალითა ჩემთა ვანუწვევლად არ მოსწ-
ვინდებო,

მაგრამ რას ვსედავ? ან დაღლივა ვმუქარები,
მე მისთვის ნისლი მტკუნგარების არღა შშირდება.

თუც დრომან თვისს ჩვეულებით ვყო მიძვე-
ლებულ,

ვარნა შენ იმა კელოვნებით ქმნილსარ აღვებულ,
იმ სიმეცხრით მუხურთშით დანაკვეთებულ,
რომ ნაქცევნიცა იქმნებთან შემდგომში ქებულ.

მაინც უძარო მაგა შენსა სასეს დიდებულს,
იოანესგან ძველად შემკულს მუცნობებულს,
ვეერთ ერისთავთა, ერისთავად ვვარ სსეულდებულს,
ნერგულთა შენთა ნამთათა ზედან ჭყოფ ვარდლებულს.

მაინც იქნების მსილგველთაგან მწარ დასრუ-
ლილი,

შენთა დასესილთ ქვათაზედან კვლავ დაშენილი,
სასელი ესე წარსაკითხად გამაწეროლი,
რომლისაც მცვერი შენს კალთებში არს მოფენილი.

მათგან მრავალნი შენებო სსეანიც აღშენებულან,
სასელოვანის მამაცობით როს ვეგებულან,
დიდებისათს მამულისა მრავლად ვნებულან,
მუცხრთ შეორეთ თვისთა ზედან შით სსეაგებულან.

შენში უძარო ვითა მეცლის აღმართულება
სად წარსაკითხის მათ მამაცათ დიდებულება,

რომელთ გენიის ელოვარება დაჯვრთულება,
 & ბუნებისგან ჩამოსირვით ნიჭებულება.

ესრეთ სხანს შენში იჯთოეულები მათნი სასენი,
 რომელთა მსევსებას მლოვ შეადგენს საუკუნენი,
 გონება გრცელნი აღსაიოსნნი ვით ქენობენნი,
 უბრევლოდა მქცენნი სიბრძნის სსივის მსგებრ
 გამფენნი.

ცნობილან ეოვლგან გოლიათად იმავ დაწებით,
 სასით შევნიერ მიმწიდეველნი მართვ შედგმუ-
 ლებით,

არგინ შობილა მათს დროებში მათის მსევსებით
 უდიდებია თვთ ენებებს ამ ენსსეგებით.
 ეოფილან ჩერქესთ შეფეთ მჯღნი მელოდ მოსულები,
 შეფეთა შექმე & კეისართ მარად გრთვეულები,
 მათ სმლით დაეცვათ წმინდა სკუელი & თვს
 მამულები,

აქ მდინარებენ მათის სისსლის ის ნკადეულები.

მათგან მორწეულები მათნი მცვენი აწცა
 ჭევაგიან,

სენოსად თვსათა მთამომავლოთ სუნნელთა ფშვან,
 მათ განმაცხოველად აღურინებით ჭყრთ გრთვიან,
 ეოვლადი მათი კეთილობა მით გარღეთსმიან.

მათთა მესკუელთა მათი სისსლი სმგერს განწ-
 მენდილო,

ჩ მით აქვსთ სულის ეს სიმაღლე გარდმოფენილი,
 ამით მნათობენ ჩ სიბნელე აქვსთ ვადევნილი,
 არიან აწვა დიდებულად აღმოჩენილი.

ცამაო! შენში ჩაწეობილნიც გვიანობენ ქუანი,
 რომ იყვნენ ჩუწნნი წინაპარნი შუკვეუ მოსაგნი,
 ჩ შენთა ამა იატაკთა თვალით მსახენი,
 მსცნობენ აქ ბრწყინვენ მოწამენი ქსნის ერისთავენი.

ვით ღრნი მხენი უცის საბუაროს სხივ მთებარენი,
 ეგრეთა კრთიან ჩ ანთიან აქ მღებარენი,
 შალვა, ელისბარ, მისთვის ერთად მოელოვარენი,
 განჭვინონ მადლი განანათლონ ივერთ მსარენი.

ან ვითა რჯონი გდემს რგუონი მშუჭნეირებით,
 ვარდებ შლილობენ, ყვავილობენ ყოვლის დიდებით,
 მსგავსად მეუფის მოყვასთათვის სულის დადებით,
 კურნების ნეკტართ ჩუწნდა მომართ აღმოდინებით.

მესამეც მათთან არს ბიძინა აქა შწოლარე,
 იაკობისებრ აღკუწვილი ნათელ შკრთოლვარე,
 ვგერღსა ლახვრითა ვანლებული სისსლ მომჩქე-
 ფარე

მირონ უსვებით ჩუწნდა მომართ აღმოდინარე.

მრავლობენ ღვაწლნი ვით ვარსკვლავნი მნელ
 აღსაწერად,
 მათ სისსლთა წვეთნი ციმციმებენ შენს აცმოს-
 ტერად,

ელეგან, ნათობენ, ირისობენ სსუა ზ სსუა ფერად,
რომლისა სრულის ცრფიალებითა მოკსულენარ
მსერად.

მათდამი ჩემი გამოსაცვა ესრეო შეზინგალებს,
დიდების საედარს თითქოს ვსედავ მათ წარდგო-
მილებს,

ანგელოზთ ფრთითა მიჯანილებს მათსა გვრვანებს,
შეოსად ჩემსდა სამთავ ერთად კელ განყრობილებს.

გვკრეც მენ ცამარო ვით შეორეს ცად შეცვალე-
ბულის,

გრძნობათა ჩემთა მენ ამით ჰყოფ აქმიტაცებულს,
სამთა დიდ მსეთა თვალთ უჩვენებ აღმობრ-
ყინებულს

ზ სსუათ ვით გარსგლავთ მანათობლად აქ ჩა-
რიგებულს.

ნუ თუ ჩემისა სიცოცხლისაც მსედ აღმო-
სული,

მენ მოიზიდე აქ ცამარო ზ ჰყავ დასული?
რომლისგან შეინდა ცხოველობა, სიტფო ზ სული,
რომლის მოკლებას მის უბედო მოსთქვამს ასული.

ნუ თუ სრულიად ცხოვრებისგან შევ განსვე-
ბულიად,

ზ მისსა ჰვრეცას საუკუნოდ შევ მოკლებულად!
ზ შენცა მისთჳს იხილვები ნისლ მოდებულად,

რომ ჩემს საკვდავად იგუჯე აქ ჰქვავ დამიწებულად!
 თვალნო! რას უმსგერა? სეულალოდ თქვენ
 ამა მსარეს,

რ.დ ამა ლოდია უწინარეს მე არ დამფარეს,
 ვინემ მშობლისას ვიხილოვდი მე აქ სამარეს,
 ზ ვინემ გული გამოსცდიდა ესრეს სიმწარეს.
 ვად, ვით ვსტერეცე მშობლისა კელთ გულსე
 დაწეობას,

როძლით ველოდი სუკუნოდ ჩემს მფარველობას,
 რად ვეცავ ჩვეულნი შენს მამობრივს ცგბილს
 ალგისობას,
 თუ ესრედ შენვე შევემოსავდი მწარეს
 თბლობას.

რად არ გვუკემ სიუკვას შენ გარემო აქა მდგომარეთ,
 შენსა უბედით საცრფო ასულთ გუღით შეგნესარეთ,
 უნუგეშოსა, ვაებითა მომამქმელთა მწარეთ,
 შენსა საფლავსეც დაშობილთა ბავეთ მწარლოარეთ.
 ვად, თუთუც არს მრისსენებთ ჩუჭნდა მქესარი,
 ველარ განვადრისოთ რა ვინდ ღვაროთ ცრემლი
 მდუღარი,

ველარც ისმინოთ მისი ცგბილი ბომსულ საუბარი,
 თქვენს დასამსობლად საუკუნოდ იქმნა მდუღარი.
 ზი ვვირგეინო ზ დიდებუ შენის სასლობის,
 სად მივეფეარე მავალითა გაცობრიობის,

სადაც მსგავსი შენის წმინდის შიამომავლობის,
რად დასძე ტვბილი იმ წიაღი შამობრიობს.

ამაღ იფართო ტრეშლო სკადნი ცა'დ მოსკედ-
ბან,

უბალოდ ჩემს გულს ვითა სამი ებეურნებინ,
ჩემს ეს ტვსლი დაგზნებული მამნ ჰქეებინ,
როს მის სფურავთა ვროვა მტვერთა დამყურებინ.

წიგნი ჩემს შეგობართან.

ვიცი იკითხამ ჩემს ამბავს, ეოგელ ქუმს
მამდის ფეოება,
რა მაგონდება კვლავთ, გულსაც მე ტვსლი
შეგება,

როგორც მამბეისე არს ბეგროც აქეს ვარდამეცება,
მათს უცნობსა გულწყურულსა, წამალიც აღარ შეგება.

მისხოვს იგიცა, რაც იყო, ჩუქს შორის მას-
ზედ თქმულობა,

თუმიც აქებდო, არ ვიცი ვერ მათი მარბებულობა,
სახით შეჩუქსა დილის მსკეთ, მამეცა გულთა წყლუ-
ლობა,

სიტყვს ვერგზაობ, რომ ვაქო, მითიტანთ აგებულობა.
ნარწარის ქცევით ცნ რევეით, კარა წამო დგაღიასა,

ასლად შლილს გარდა გამსგავსე ჭაჩილისა იასა,
 ცანთა ექოსა სწავტკი, ვინდა თეირს მაცერიასა,
 ლაქვარდის ფერი ვარს ერცე, კატლუტს წელს
 ლელწამიანსა.

იაგუნდი ვუღს უშენდნენ, ბრილიანტი ბუდე-
 შერთა,

მარგალიტი შესიებთ, შედ ეყარნენ ბროწეულთა,
 მხოლოდ აკლდა თავს ეზრეზნი, რაცა ჰსდემიო
 ჩინებულთა,

ამა თქმასა მსხვერპლთა შევჰსმდენი, ბანოიანს ჭ
 ღირსეულთა.

თა მშენიერათ დაწნულნი, შილფნი დაწვთ
 მაშენებელნი,

ჭდაწენი ლაღებრ მღვლეარე, ეონება წარმტაცებელნი,
 როს ვნსე მწესთან სადარო, სულისა ამომღებელი.
 ვჰსთქვ, რომ მეფა არს მნათობთა, მიერსურთა

მატოცსლებელი.

ბრწენგალისა ქება უწინ, გჰეონებ, არსად არათქმულთა,
 სიყვარულის მალმან შემკრა ჭსიცი ცსლე მომამულთა,
 ჩრდილმან მისმან წინ მდგომელმან, დამსამა ჭ
 დამაწულულთა,

მათის გიორის სანაცულთა, ჩემებრსსუთენ დადეულთა.

თ. გიორგი იუკმანოვი.

ჩეა-სა წელსა, აგვისტოს გვ. ღღვ. ს. შწერას.

განხილვა საქართველოს ისტორიისა და ლიტერატურისა.

(განგრძელება)

ქართვა მოჰყვებიან ისტორიული თხზულებანი, რომელთა თავსა ჰსდგანან ცხოვრების აღწერანი წმინდათა და მოწამეთა საქართველოდსა, უმეტეს წილ თანმედროეთა თავადთა, სამღუდელთა, ღარბაისელთა, დადგენილთა მათის ხარისხით და საკუთარითა თვისებითა უმაღლეს საზოგადოებისა. სათანადო არს წარკითხვა ეოველითა მშვენიერთა ამით მოთხრობათა, რომელთაგან ზოგნი ნაწერ არიან უწინაბრეს რვისა საყუყუნისა, რათა ვიყოდეთ ჭეშმარიტი მათი ისტორიული ჩინებულება, იგინი უმეტეს ნაწილს თანმედროული არიან მოქმედებთა, რომელ-

ნიცა აღიწერებინა მათ შინა, არიან ნაწერნი წარჩინებულთა მოხუცველთაგან ყოვლისა სიძარბოთითა ჭ პირ-ყთანებელ ჭ სავსენი სასარგებლოთა ამბავებითა.

ხოლო რაჟცა შევებბა თხზულებათა, მიმღვნითა სამოქალაქო ისტორიისადმი, ჩუშნადმდე მოახწია, ყბედურებისაგამო, მხოლოდ, ერთმა სახელდობრ, ფრიად მოკლე მატრიანემ პატრიარხის მიხაილისა, რომელიცა სცხოვრებდა მეშვდესა საყუყუნესა (17) გარდა ამის ჩუშნ გუაქუს სამი გამონაწერობა, რო-

17 არა გრცელი საქართველოს ისტორია ქათალიკონის მიხაილისა, რომელიცა სცხოვრებდა ყამსა წმინდისა მოწამისა არჩილისა მეფისა ჭ მკურთხელისა სრულისა ივერიისსა, შესდების ფრიად მოკლისა მოთხრობისაგან პირველია ტამთაჟს საქართველოასა, შეკვამს წესსა ცხებასასა სეთით მარინა მეფისა, რომელიცა აღსრულდა სობაბროსა შინა მკსეკას—საცსტოსა ქალქსა საქართველოასასა ჭ ცნძარტებისა თანამდებობათა ჰდუდელთა, ვითარცა ამ შემთხვევაში, აგრეთვე მირონისცხებისასა მეფეთა. აწ წიგნიდან ჰსხახს თუ რა ადგილი ეჭირა მაშინ საქართველოსში

შელოთავან ერთი ენახა ჩქნო წელსა იერუსალიმის პატრიარხს დოსითეოზს უამსა მოგზაურობისსა სამეგრელოს ჭ ველემდევანა იგი ჭ კიდეს მისგან გამოვრებილეთხა: ნახული დოსითეოზისაგან გამოხაწერობა არის დაწერილი მეუხსაგან ზაგრატ III ს რომელიცა შეფობდა დასასრულ შეათისა სასუყუნისა ჭ შეცვატეს ისტორიასა მეფეთა ააუხსეთისა. მეორე გამოხაწერობა წოდებით სასულდავითიანი ანუ ისტორია ზაგრატიონთა არის ტვილისს; ჩუჴს დაგვიბრდენ მისსა გამოგზავნასა ნამდვლისსა ანუ ჰირისა მისისასა. სასულდავითიანი ირიცხება უძველესად უახტანგის ისტორიაზედ, როგორც მესამე გამოხაწერობა, წოდებული ჩიგნად ქართუელისა ცხოვრებისათვისა, რომელიცა რაოდენსამე წელს ამას უწინარეს იყო ბიბლიო-

ყოველს, სასულიეროსა წარჩინებულსა, ყოველსა თაფასა ჭ ყოველსა სამსახურში მოუღსა. თჴსის სამეკლის მისედეით წიენი ესე არის მესამე სასაგარი საქართველოს ლიტერატურისა; სალო მეორე არის თარგმანი ლექსითა წმინდისა გრიგოლისა მეგრისაგან მისა მეფისა გაბაზ ბაქარისა. რედ.

ტეკასა შინა თავადის ციციშვილისა. თუ
 რომე გავსინჯდეთ: რა გვარის ცვალილებით
 არის დაწერი სავკლესიო. ისტორია საქარ-
 თველითა; თუ რომე მოვიგონებთ ძველითა
 მატონგთა, რომელნიც სძირად იხსენებთან
 ცხოვრების აღწერასა შინა, წმინდათა მამათა;
 თუ რომე აღვწინთ სიტყვათა მეფის ვახტან-
 გისასა & დასასრული ვიტყვით, რომე მას
 არაოდეს შეეძლო დაწერა თავისის წიგნი-
 სა უქონდად ძველითა დასაბამთა, მაშინ
 არა შესაძლო არს არ ვიფიქროთ, რომელი
 საქართველოსა შინა ვიდევად არიან დოკუ-
 მენი, უცოდნელნი აგრეთ ევროპიისაგან.
 უეჭოა, რომელი რუსეთისა წინაუბევს აღმო-
 ჩენა მათი.

უგანასკნელისა საუკუნესა ორნი ადგილო-
 ბრივნი ავტორნი პატრონთა მუშაკობდნენ
 ისტორიის წერილთს თვისის სამშობლო
 ქვეყნისა: მეფე ვახტანგ მეექვსე, & მე მისი
 ვახუშტი. პირველმან აღწერა იგი დასაწყისი-
 სიღვან საქართველოს ერისა ვიდრე ვახტან-
 გისადმდე მისა დიმიტრი ერთგულისა,
 რომელიც მეფობდა **1301** წლიდან ვიდრე
1368 წლადმდე. შესაძლოა ვახუშტიდრიდეთ

აუტორსა მხილოდ მას, რომელი არაოდეს
 არ მოიხსენებს იგი თვისსა თხზულებაში
 დასახამთა, დასტურაჲმს მოქმედთა პირთა
 წყლილიადითა მოთხრობითა ჭ რაჲცა ამა-
 წმედ ყმეტესია—აღწერის წილ მარტივთა
 მმოქმედებათა, სძირად განეშორების თვისსა
 სსაგანსა. გარდა ამისა მისი წელით მრცხვე-
 ლლოზა სძირ არა არს სწორი ჭ თუთქმის ყო-
 ვმლოთს გაუგებელი ჭ ყრიგთა. გარნა შე-
 ფუფი ვახტანგშა პირველმან სცადა რიგში მო-
 ყუყუნა ხალხისა საქართველოს ისტორიისა
 ესეცა საკმაოა მისი სხელოვნებისა ჭ გამარ-
 თილოებისათს.—

ვახუტესა, რომელიმანცა გადაწერა ჭ შე-
 ამოვკლა ისტორია, დაწერილი მისის მამი-
 საგან, აქუს ყმეტესი შეყსადარელი წესი-
 ვრწყბა. მან განაყქმა ყოველნი მეტმეტო
 ლოქქსნი, შეამოვკლა მოთხრობანი, შეჰპრიბა
 წელით რიგზედ ყოველნი მოქმედებანი ჭ
 აღწნიშნა თვითოეული მოქმედება ნამდვლის
 მისსოს რიცხვით. სოლო რაჲცა შეგება
 მისსსა ისტორიასა ახლოთა ჭამთა, იგი სჩანს
 მასსშინა ვარამშინათ თვისსა ერისა. გარნა
 არაა ცნობილი არს: რასაზედა დააყუებნა მან

თვისა წყალ მრცხველობა; თუთ აღნიშვნა
 მისვან რიცხვთა აღვედრავს ვიეთსამე მიუწ-
 დობლობასა, რომელიცა სწირ მართლდება
 არა სისწორითა სინბრონიშითა (ერთ-დროუ-
 ლითა შემთხვევითა); ამასთანავე შემოვლენუ-
 ლსა თხზულებიანსა თავის მამისა, მას ვამო-
 ყრიცხამს მრავალნა მოქმედებანი ჭ პირნი
 ღირსნი პატვისცემისა — ხოლო რაჟცა ამ-
 ლევს მას უძლეველსა უპირატესობასა ჭ
 დადგენს მას თავს სხუთა ქართველითა შერე-
 რალითა შორის ეს უნდა მიეწეროს
 მისსა შესავალსა ისტორიასა, მისსა გეო-
 გრაფიულსა აღწერასა სათავადოთა, რომელთ-
 ნიცა შეადგენენ საქართველოს სამეფოსა,
 მისსა ნიჭსა გამოძიებისსა; რომელთა
 წინუძღოლია მას გარკვევისათვის დასაბამთა
 ისტორიას თვისსა ერისა ჭ დასასრულთ მის-
 სა ისტორიულსა განხილვასა ექუსთა უკან-
 სვენელითა საუკუნეთა თამარ დედოფლის გარ-
 დაცვლების შემდეგ ჭ მისსა წელით აღრი-
 ცხვისა ცაბლიცათა. ქართველითა აქუსთ სრუ-
 ლი რწმუნება მოთხრობათადმი ამა მამისა
 მათის ისტორიასა ჭ ვიდევ ამბობენ, რომე
 მან ვარდასთავადოთ ქუანიცა მათის მამულისა

ზე აღნიშნულ აღგილი თვითგულისა ქვსა,
 კარტანი (ქვეყანათა, მდინარეთა ზე ზღვათა
 მდებარეობისანი), ზედ დართუნი მშვენიერისა
 ამისა ხსენებულთა, არა მცირედ გან-
 შვენიერებენ მის: ნახაზნი წუტილგულისათა სის-
 წორითა თუთ ავტორისაგან, იგინი გვასწა-
 ვებენ ჩუენ უმეტეს ვრცელთა განსჯათაზგელა
 მკვლისა მდგომარეობისათვის საქართველოებასა,
 ყუთობასა ქვეშე სხუათა ზე სხუათა შეფეთა
 მთამომავლობათა, ზე შე ყმზერ, ვითარცა
 საყრდესა, მოპოვებულსა ავადემიისგან ვო-
 პიოსა ამ მშვენიერის ატლასისსა, გადმო-
 ლებულსა ნამდვილიდან მშანებლობითა იმე-
 რეთისათა დედოფლისა ანასი, მეყულისა
 კნიაზის დავითისა — მისა სოლომონ პირვე-
 ლისა. **18)**

18) რა განსაღო მრავლთა სსელთა, უმეტეს
 წუთ მკელთა, რომელთაცა აღსაესე არან ქარტა-
 ნი ვისეშტისა, მამან არა შესაძლთა არ დავი-
 უნროთ, რომელ საღსა რისსე ზე მსენებულთა —
 თუთ აღრე უაღრეს ხანათა, ვითარცა ესლთა
(1,500,000 მცხოვრებთა) ზე ამით ესლდ არს
 აღრინდელი უაღრესობა ქვეყნისათა ამით მისა

ჩუშნებათა მათი გჳერარს დაუმტკობთ დაუ-
 თანადმდე საზოგადონი, ანუ საკუთარნი ვერ-
 ძობითნი სრონიკანი (მატიანენი), უბედურე-
 ბისაჳამო ჩუშნ გვაქუს ფრიად ცოტა ამ
 გვარნი წიგნნი: ერთი ეკმეშლითარი ვახტან-
 გის ისტორიისა, რომელიცა ინახებს რრუ-
 მინცოვის მუშეჳემში; ისტორია უკანასკნე-
 ლთა საუკუნეთა სენია ჩხვიდისა ჭ ჰაჳუნა
 თრბელიანისა, — ესენი არიან ჩუშნი საჳუნ-
 გჳენი; გარნა სწრთელ განძრავლდებთან იგვი;
 მათ მიემტკების სია ვახუშტისა, დაწეჳებუ-
 ლი ჰმანებთა გამოცდილისა ჭ დაჳლადლი-
 ვისა თრინტალისტისა, რომელიცა დიდ სა-
 ხელთვანად ვანაგებს აზიურსა მუშეჳემსა ჭ
 ძალიგვძს ვაბედეთი ვიძედოვნებდეთ, რომელი
 მოკლესა ჟამსა ჟოველნი ძვრფასიერებანი
 საქართველოს ლიტერატურისა წარმოასჩნ-
 დებთან ჩუშნთა შერეებათა შორის თხუელე-
 ბათა.

გარნა თუთ სსენებულნი დასაბამიცა, რომ
 არ ჟოთვილიყვნენ საკმაონი ჩუშნოუს, — ის-
 ტორია საქართველოესა დაწერლი არს

ქროფელისა ერისა. რე.

ქუთაისი ზედა ძველთა მისთა — ყოველნი
 მიკვლესიანი, მოხსენებულნი ვახუშტისაგან
 ჭ მძქონებელნი წოდებთა მათთა აღმაშენე-
 ბელთთა, ყოველნი მონასტერნი, სიძრა-
 ვლთვე ცხეთა, მეფეთა ტაგრუცნი, რომელნი-
 ცა ყვერეთ არაგის განუხილამს აქამომდე ჭ
 რომძელნიცა არა ქცეულ არიან აქერსრულ,
 ყოველნი ესენი გვიანბოზენ ჩუშნ თვსთა
 ძველთა ცხოვრებათ. ოდესცა ვგრობას ქქმ-
 წება თვალთ წინ მძვენიერნი ზელ წარწე-
 რილოზბანი ქყოთისა, გელათისა, ხონისა ჭ
 ათენისანი, მაშინ იგულისხმებს იგი, რომე
 ქქართველნი ყოფილან თანაზიარნი განათ-
 ლებინსა, მაშინ სცნობს რომე არა მხოლოდ
 ესენი ქქთაზედა წარწერილობანი ნახმარებ
 ყოფილან თემსა შინა, სადაცა იგინი ესოდენ
 მრავალნი არიან.

ითყ რომე ჩუშნ მეგვეშთვევა დასწეროთ
 ოდგესმე სრული ისტორია საქართველოსი
 ჭ მშთაერიცხოთ მას შინა ძველნიცა უაშნი
 აღწერილნი ვახტანგისაგან ჭ ვარჩეულნი
 შისთის სიძისაგან ჭ აღსავსე გუჟოთ ყოველი
 ეს ზედწარწერილობითა ძველთაგან ჭ ყო-
 კლიითა ჩუშნებითა, მოკრებილთა ფუკითაგან

ღ წასარგებლთა ესოდენ შრავალთა მთხუშველთათგან, მაშინ შესაძლო იქნება გამოუსცეთ სრულიცა შეკრება მატანეთა, რომელნიცა შეუთანასწორდების უმდიდრესთა ამგვართა შეკრებათა სხუათა აზიის ხალხთა.

ვინა რათამცა მოვიპოვოთ ისტორიული სიმართლის შესავსება, არა საკმაო არიან ამისთვის საერთოი დასაბამნი, ხშირ გადასხვებულნი უცოდინარობითა, ანუ ურთიერთისა მტერობითა პატივითა—ანუ მოზაესთა ცილთაჲ; აქა სკადიონი ჩუქნი ვანიმატებს.

აქცა სცხოვრებს ერი—მეზობლათ საქართველოდას ზე მკელს დროს თანასწორი მისი, შთამომავალი ერთისა წინაპარისაგან, მოქცეული ქრისტიანობასა შინა ერთს დროს მისთანა ზე მექონი დიდხანს ერთისა ზე იგივესავე ეპკოესიერთა წესთა,—ერი, რომლისა ლიტერატურა აგრეთვე წარმოჩენილ ზე ნაყოფიერ იყო ქრისტიანობისაგან; მკ ვუბნობ არმენისათს. (სომეხთათს).

თუ რომე ვიყვარსთ განქიქება, რომელსაჲცა აქუს საგნად ესოდენი ღირს საცოდნელი ისტორია, თქუქსნ ჰპოებთ არმენიანსა შინა სრულსა შეკრებილუებასა მთხუშველთა

ყოველთა საუკუნეთა, ყოველთა გუართა წე-
 რილთი მიხუზველობისასა, აკტორთა, რო-
 მელნიცა ხშირად წარმოადგენდნენ ფრიად
 საძნელითა როლსა, დრამასა შინა, 19)
 რომელიცა აღიწერებინა: ვაგსტისა გიზან-
 ტიელისაგან, ალაფანგელისასა, გორიყნისა,
 მშმისა მოსეისა, ლუის მონაშის ელისეისა,
 ჩინებულის ლაზარისა, ჭვერსიტყველის
 ზატრიარის იოანესი, მათე ელესელისა, ვარ-
 თანისა ჭ ვაგრამისაგან ჭ მრავალთა სხუა-
 თაგან არა უძეირესად ღირსთა ქებისა. ნუშ-
 ცა იფიქრებთ, რომელ წიგნი ესენი შემო-
 კლებულიყვნენ მხოლოდ აღწერიათა ერთისა
 რომლისაჲ თემისა, რომლისა სახელი აღარ
 უხვევს სუჟვეს. ისტორია სომხისა ერისა შე-
 ადგენს უაღრესს წილს აზიის ისტორიისასა,
 არცა სპარსეთი დროსა მეუფებისა არსაკიდთა,
 არცა საბერძნეთი მეორეს ვასილის ჭ მისთა
 შემკვდრეთა დროს, არცა თავს დასსმანი სელო-
 ლუჟიკიდთა, არცა კჳვარიით ლაშქრობა 20)

19) დრამა არის სათეატრო ისწულება. რედ.

20) ლაშქრობა ესე იყო დაბოლოებიდგან
 მეორეოშეგისა სუგუქისა ვასელადმდე მეორეოშე-

არცა მონგოლითა შეცამეტისა საუკუნისა **21)**
 არც ერთი სსენებულთა შემთხვევათაგანი **22)**
 რომელითა შორის სომხისა ერთი აღსრულყო-
 ზდა დიდ მწელსა როდისა, (იუთი მოქმედება),
 არ შეგვეძლიან ვიცოდეთ სისრულით ჭ და-
 ვაუასროთ უცნობლათ სომეხთა მოხშველნი.
 ამასთჳს რავევარ ვარვთი უსარებელია სახე-
 ლოვანს სენ მარტენს **23)** საუწყებითა შათითა

ტისა საუკუნისა ჭ ლამქობდნენ ევროპისა და-
 სელეთის შხარის ქრისტიანები გამოხსსნელიდ
 წმინდათა ადგილთა ურწმუნოთაგან, — ჭ შოლა-
 შქრეთა ქრისტიანეთ გვიდად ნიშნად ეუღსუდ
 ჯგუარი. რედ.

21) მონგოლითა შეცამეტისა საუკუნისა მეფო-
 ბისა თეიმურაზისასა — ეინა თამერლანისასა ენერათ
 არშენია **1587** წელ. ჭ სქართველო **1595**
 წელს. რედ.

25) ამ განისისათჳს, განსაკუთრებით, ისტორია
 საქართველას. მდიდარია მოქმედებითა აღწერილთა
 ქართველთა მასუსეველთა, მხოლოდ ეს ებონაც
 რომ აღწერთა, მაშინაც ღირს იქნებოდნენ ჩი-
 ნებულის სასელისა აზიის ლიტერატურასა შინა. რ.

25) სენ მარტენი იყო ფრანკისკლი მწერა-

ზე რა ვარგი გამოკრება მათგან ყქმნია მას,
 რომელი თვისისა სავრველისა სწავლუ-
 ლობითა ჰყოზნდა ყოველითა აზიისა სინქ-
 რონიშითა (შემთხვეულებათა) რომელსაცა
 დიდის მესადანგობით განარკვევდა, ზე რა-
 მელითა აღრე მოგვტაცა, სიკუდილიმან სტადი-
 თნიდან აღმოსავლეთის სიტყვერებითის სწა-
 ვლისა! ყოველნი ხსენებულნი ავტორნი,
 ყოველნი გჳარნი თხუშულუებნი შეგრებულ
 არიან ვრცელსა თხუშულუებსა შინა ჩამჩიანისასა,
 რომელიცა შეიცავს ისტორიასა არმენიისა-
 სა დასასრულადმდე უკანასკნელის საუკუ-
 ნისა, თუმცაღა კრიტიკასა არა მარადის შე-
 უძლიან ერწმუნოს მათ, დამტკიცებთა;
 თუმცა წესი მისის წერისა ფრიად სადაა
 ამ გჳარის ზოგმისათუს; გარნა არა მამხედ-
 ველითა ამისა, აჳერ არს მივაგოთ სიმართლე
 მისსა სუნიდისიანსა მარლმოყვარებასა, მისსა
 ვრცელსა სწავლულებასა ზე ვჳყოთ იგი ერთ
 ფრიად შესანიშნავთა ისტორიკოზთაგანთა
 შორის აზიისა.

ლო, დიდი მკოდნე აღმოსავლეთის ცნათა ზე შე-
 პაკობდა უღრეს სომქსათა ლოცურაკურისთუს. რ.

გეოგრაფია არა უმცირეს იყო შემუშავებული სომეხთა მსწავლელთაგან, საუკუნოვანი გეოგრაფიამ არმენიისა მოსცა მიზეზი რა ინდუიუს დაწერისა ორთა შესანიშნავთა თხზულებთა, გამოცემულთა წოდებთა ქვეშე: «ახალი არმენია» & «ძუსლი არმენია» მეორე თხზულება გულის დანერგვითიჲ მან ნამუშავართაგან სენ-მარტენისა. მხოლოდ ესეცა არის არა მცირედი ნიშანი სახელოვნებისა ფრანგისეულის მსწავლელთისა. დასასრულ თხზულება, წოდებული: «სიმკვლეზი არმენიისა» დაბოლოებენ არმენიისა ისტორიულსა ლიტერატურასა.

ვის:ც სურს შეავსოს მონათხრობანი ქართველთა შწერალითაგან, მან უპირველესად ყოველისა უნდა განსწავლოს სომეხთა ლიტერატურა. არა არს არცა ერთი სომეხთა ისტორიკოსი, რომელს:ცა არა შეეძლოს არ მოუმატოს უმრავლესნი გვერდნი საქართველოსა ისტორიასა. მოსე, ლაზარე, იოანე ქათალიკოზი, მათე ედესელი, არაქელი, მოპუენენ ფრიადსა სხვისა სინთლიცისა ისტორიულთა შემთხვევულებთა თვისთა მგზობელთა: ამიტომ რომ ორთავე ერთა ამით

მქონათ ერთგვარი შხვედრი, ჭ მათსა ისტორიასა უდგენია გელთ გადაბმული. ჭ აქაც კითხვად ეპოვებთ ჩუენ ვროსა უხვთა აღმონაჩენთაგანსა, რომელითაცა ვართ ჩუენ დავალებუნი სენმარტენისაგან ჭ, რომელნიცა ფანმარტებუნი არიან მისთა ზაპისკათა (შინა. 24),

24) ზირველი წინადადება აღმოხატნად მათთან, რომელნიც მუშაობენ ცნობისათვის არქენიის, უნდა იყოს შეხვედრა ორთა ენათა შორის ქართულითა ჭ სომხურისა უნებურ ვართ ფიქრისა, რომელ ორნი ესენი მესობელნი ერნი, რომელთა თუქმის ეოველთუხ ვართთა შემადგეერების ისტორიასა შინა, მსლობელ არიან აგრეთვე ცნობითაჲცა ღვაითა არცა მტორგდი მსეკესება ორთა ამათ ენათა თვალთა წინა გავითარებულისა ფილოლოგიასა შორის სრულისა ერთგუარობისაგან შემდარებელი მათი ურთი ერთსა, ჭაოებს მეტის მკეთა განსხვავებთა მათ ლექსთ თსწულგებასა შინა, ომუთა გიფთსასე მსეკესებასა გრამატიკულთა ფორმათა შინა, სიტყვათა შინა, რომელიცა ეთუხებთ შინამაიებასა მრავალსა მათგანსა, გითარცა ინდო — უკრმანიულებს: ეს არის სრული შედგინება. გარსა

დღეობისაგან შაკვეშირებისას (III ს. წე-
ლსა), აგრ არს ვიფიქროთ, რომელ კნეჟ-
ნა იგი იყო და გიორგი III ს., შამისა თა-
შარ დედოფლისა 26); ხოლო ქართველთა
მატიანენი მდუმარებენ ამ საგანზედ, ჭ ჩუშნ
იძულებულვართ დავიფიქროთ შემოხვევა ეს,
ვერ ვამგებელნი მისნი. მაინც ჭ მაინც შემ-
თხვევა ესე ჭკვსაყურებენ ჩუშნ განსაშარტებ-
ლოდ მისა, თუ რაახათუს რაოდენისამე წელს
შემდეგ ქართველთა აღურჩიეს თამარ დედო-
ფალს შეუღლე სახლყოელთაგან დიდისა კნია-
ზისა ანდრია ღმერთ მოყუარულისა —

იოსებ საყვარელიძე.

---

26) აკადემიკმა კრუცმა აღმოაჩინა საქმე
ესე რუსულთა სწონიკათა შინა, რომელნიცა ერ-
თაბრიც მოგვიისრობენ აფსაწყეთს კნეჟისათუს,
რომელი თანამეცხედრედ ჰქევა იზსლაფს; მხოლოდ
კიევისა მატანე უწოდებს მას მეფისა ასულად. რ.

ადგილმამულის მართვა.

სიცოცხლე ბუნებაში. (*)

თუ ჩვენ ყურადღებით ჭ სიყვარულით ვაფხრევთ ჩვენს ვარშემო ბუნებას, რომელსაც პრაქტიკა არც კი აღიარებენ ხოლომე თაუვის შეხედვასაც, ყველგან ვნახავთ პრაქტიკასა შესანიშნავსა ჭ სკვრველსა. როდესაც ვაფხვლით ხოლომე ცყვსა, შინდორსა, მალაღო მთიებსა, ღელვიანს ზღვსა, ღლით თუ ღამით, საყუღო ერთია, — მიწაზედა, ცაში, ჰაერში, — ყველგან ვგრძნობთ ბუნების მოძრაობას ჭ

(*) ღიად მაღლობს რედაქცია უფ. ზაულს ამ ვკუარს სეგანსედ შრომის მიღებისათვის ჭ იმედოვნებს არ მოაკლებს ამ ვგართა სსარგებლობათა სკუცითა. რედ.

სიცოცხლეს! აბა ცოცხს ხანს თავი ვანებოთ ჩუშნს წყით სოჯლის ამაო სიცოცხლესა, ამ მუდამ ტანჯვს ჭ ვალების სიცოცხლესა, ჭ მიჯხედოთ მძვლსა, მხნესა, ჭ ჩუშნ გან დაჯარყოსა ცხოველით სიცოცხლესა, რომელთაჲც ვბოებო მრავალსა შესანიშნავსა ჭ ბუნების დიდებასა! ვგრძნობ, რომ ზოგნი ერთნი ჩემნი მკითხველნი იტყუან: ცხოველით სიცოცხლეს რომ არ მიჯხედო, ვანა ჩუშნის სიცოცხლის ცნობავი არა ვძარბოთ. ამავდ მე აი რას მოვახსენებ: მართალია, რომ ყოველმა ვაძმა ჯერ თავისი თავი უნდა სტანს ჭ შემდეგ სხუა რასმე მიპყოს ველი, მაგრამ ბუნებაში მრავალი იმისთანა რამ არის დაჯარყული, რაც ჩუშნოვს დიდი სირცხვილია, რომ არ ვიცოდეთ. რადგანაც ვაძი არის ბანებელი ჭ უბირველესი ცხოველი ყოველით ქვეყნიერთ ცხოველითა შორის, როგორათაჲც შებატონისათვის დიდი სათავილოა, რომ თავის ყმებს არ იცნობდეს ჭ იმათ ცხოვრებას ყურადღება არ მიექციოს, აგრეთვე ჩუშნცა არ გვებატავება, რომ ცხოველით არ ვიცნობდეთ ჭ იმათ ცხოვრებას არ მიჯხედოთ, რადგანაც ჩუშნც ყოველითა

ცხოველითა შებატონენი ვართ ქვეყნაზღვდა.
 მასმ ახლა მიკხედლოთ იმ საკურველს მოძრა-
 თბას ჭ სიტოცხლეს ცხოველითა, რომელიც
 ჩუქნას დაუფეგნელობით ჭ სიზარმაცით სრუ-
 ლიად დაჭიწეებულთა. ჰაერში, რომელითაც
 ჩუქს ვსუნთქავთ, მიწაში, რომელიცვლაც
 ვსცხოვრობთ, წყალში, რომელიცა ვსვამთ
 ჟვეგლვან დაფარულთა სიტოცხლე. ბუნება
 სცხოვრებს, მოძრაობს! ყველვან სჩანს სიტო-
 ცხლე ჭ ბუნების დიდება, ერთის სიკუდი-
 ლით, მეორესთვის დაბადება; ერთის საუღავი, —
 მეორესთვის აკვანია. ცხოველი მოკვდება,
 დაღუპება, გამიწდება; ახლა ამ მიწაზედ მცე-
 წარე ამოვა, რომელიც სხვა ცხოველს აც-
 სოვრებს. ჩუქს ჩუქნის გამიწებულთა წინა-
 შართ მიწაზედ ხენა ჭ თესვა ვეაქვს. ოდეს-
 მე ჩუქსც მიწათ ვიქცევით ჭ მომავალნი
 საღისნი თავის გუჟონით მიწის ბელტით ვად-
 მოვებარუნებენ. საღაც უწინ სასაუღავო იყო.
 ახლა იქ მშვენიერნი. ყანები ბიბინებენ! ერ-
 თის სიტყვით, ბუნება წარმოადგენს აქაჴს
 წრესა, რომელიცა ყოველი რგოლი
 მხოლოდ ერთმანეთის შემწეობით შეადგენენ
 ერთსა მრთელსა ჭ ვანუყოველსა წრესა.

თუ ამ წრეს ერთი რგოლი დააკლდა, მაშინ
 წრე დაიშლება & ერთობას დაირღვევა. ან
 წარმოიდგინეთ, რომ ზუნება ჰგავს ქვითვი-
 რის თვალსა, რომელსაც თუ ერთი ქუა
 დააკლდება, მაშინ თაღის სიმკვდრეც შო-
 ბდება & ძალეც დაიქცევა. ცხოველის აცხო-
 ვრებს შესწარე, (თუმა მრავალნი ცხოველნი
 ერთმანეთსაც სჭამენ), შესწარეს აცხოვრებს
 მიწა & ჰაერი. — ჰაერი სავსეა სხუა & სხუა
 გვართი ფრინველითა, მცონარითა; იმ სუბუ-
 ქთ, ნარნართ არსებთა, რომელნიც თავის
 სიცოცხლეს შიშით, სიფრთხილით & შრეუ-
 ნვით ატარებენ. ჩუქნი წყლები ჰუარავენ,
 ვინცის, რაოდენს რიცხვს ცხოველითა, ინ-
 ფუზორიიდგან (*) მოყოლობუელი, რომელ-
 ნიც ისეთი მცირედნი არიან, რომ ას ორ-
 მოც & ათი მილიონი მცონარე, ერთს
 გრან ვერცხვი შეადგენდენ, & თუთი გიტამ-

(*) ინტუსორია არის ისეთი მცირედი მცონა-
 რე, რომელსაც მხოლოდ მიკროსკოპით დაიხა-
 სუნს სულმე. მიკროსკოპია არის ისეთი ხარდი,
 რომლის შემწყობით თვლით დაუნახველს ნეთი-
 სა კარგათ ვუარხეთ

დღინ, (*) რომელიც წყალში ძალის დროს
 მთელი გუნდული გეგონებათ. ზღვება სავსე
 არიან ყრიცხეთ თევზებით, კობოებით, ღო-
 კოკონებით, ჭ ვინ მოსთვლის, რაოდენის
 სხუა ჭ სხუა გვარის ცხოველით. კლდეგბი
 დათხრით არიან ცხოველითაგან, ყოველ ქუ-
 შე უყვავლად ნახეთ მცონარესა. ყველგან
 სჩანს სიტოცხეთ. მიწაშედაც ჭ მიწაშიაც
 ყველგან სთხრიან, ცოცამენ, ღარბიან, მო-
 ცურავენ ცოცხალნი არსებანი. რა მავგუ-
 რებით ცყის გრილოსა, ყოველის მხრით
 ჭგესძის შიშინი მცონარეთა, ფრინველთ ჭიკ-
 ჭიკი, აჩქარებული ფეხის ფაცუნა შიშინე-
 ლითი ნადირთა. თუ დაჯცქერდებით ხესა,
 ზეჩქსა, ბაღახსა, რამდენს ნირს ცხოველსა
 ჭწახათ, რომელიც ან ბინას იგეუებენ, ან
 სსაზრდოს ეძებენ. აბ ხეს ცოცრი მოსწყვტეთ
 თუ იმაშედ არა ნახოთ მცონარე, რომელიც
 ჩვეყულებრივ მუშაობს. ვარგათ დაჯცქერდით
 ფოთოლსა, თუ არა ნახოთ რომელიმე
 მცონარის კვერცხი, რომელიც იმის შუარ-

(*) კოც არის ყველაზედ უდიდესი ზღუს
 ცხოველი. გრანა აფთქის მცირე წონას.

გელთობაში ელის სუთით მტონარეთ გამო-
 სვლას. ნამის წვეთი, რომელიც ისე მშვე-
 ნიერად ბრწყინავს მტონარეშელ, უეჭველად
 ჰუარავს რამდენსამე თვალთი დაუნახველთი
 მტონარეთა. ზოგჯერ როდესაც ჩუშნს ყანებს
 თავთავი გაუწითლდება ჭ დაბიურათი სისხლის
 წვიმას ეძახიან, ესეც წკრილთი აღისფერთ
 მტონარეთაგან არის, რომელნიც სა-
 ვკრვლად მრავლდებიან. ვიდრე როდესაც
 თოვლი გაწითლდება ხოლმე, ესეც წკრილ
 მტონარისაგან არის. მყრის ობიც მტონარე-
 თაგან არი შადგენილი. სამხრეთის ზღვებში,
 მშის დროს, ან მოვარიანს დამეში წყალი
 რომ ფერად ნაირად მჭყვინავს, ესეც მიკ-
 როსკომპყლთი მტონარეთაგან არის. თვთ
 დედამიწის ყუფრო ყმეტესი ნაწილი ვაში-
 წებყლთი მტონარეთაგან ჭ ცხოველთაგან
 არის შადგენილი. როდესაც მიწაში ღრმა
 ჭვებსა სთხრიან ხოლმე, მაშინ რაოდენს
 ყუწნაყრთი ჭ საკვრველთი, წარსყლთი ღრო-
 ბის ცხოველთა ჭ მტონარეთა მოყულობენ,
 რომელნიც ოდესმე ვატის გაჩენის დღითგან
 ჩუშნს მიწაზედა სცხოვრებდნენ წარსყლმა
 ღრომ აწინდელს დროს მოყუმზადა სიცოც-

ცხლის მასალა, ზე აწინდელი დროც თავის მხროთ უმზადებს საჭროებისა მასალასა მომავალსა დროსა. ერთის ეზობის სიტოცხლე ჰაბადავს მეორე ეზობის სიტოცხლესა. ჩემო მკითხველნო, არ გეგონოსთ, რომ მარტო შინაშედა, ჰაერში ზე წყალში იყოს სიტოცხლე. არა, თუ სიტოცხლეშია სხანს სიტოცხლე! ერთმა სწავლოულმა ჭრანტყუშმა გვამოსტა დიდი წიგნი, რომელშია ალწერა სიტოცხლე იმ მტონარეთა ზე ცხოველთა, რომელნიც სტიოვრებენ ვაცისა ზე სხვათა ცხოველთა გვამში რამდენი სსკა ზე სსჟა თიხჟლოება ვალოვიდა ამევე საგანშედა, ვინ მოსთვლის. ზუნება ისე ვრცელია, რომ ჩქუშნს გონებას, სურვილსა ზე ფიქრს იმისი მოშვენიერებას ზე დიდების საძღვრის ზოგნა არას დროს არ შეუძლიან. ვგრძნობ, რომ ჩემთა მკითხველთა შორის არიან ისეთნიცა, რომელნიც იტყუან: ეს ვინღა გამოვეჩინდაო, რომ საზარელით, უბრალოთ ცხოველთა სიტოცხლეშია ზოგნა უნდა გვჩვენოსო. მართალია, მე. ბაყაყი, დახანახავთ საზარელით, (ნამეტანავად ზოგი ერთს სუსტთ არსებათიან), მაგრამ ნუ დაივიწყებთ, რომ ამ

საბაველით ცხოველითაც სული ყდვასა ჭ
 ჩუქსს სიტაცხლესთანაც ძალიან დახლოვე-
 ბული სიტაცხლე აქუსთ, ამ მიხეზით ჩუქს არას
 დროს არ ყუნდა დავივიწყოთ, რომის მცირედნი
 ცხოველნი, რომელნიცა სჩუქს ვარძემო.
 სცხოვრებენ ჭ, რომელითაც შედა ყუელიება
 გვაქუს ღუთისაგან. დაწესებულ არიან. არიან
 ისეთნი პირნიც, რომელნიც თყარ ქობის სარ-
 გებლოზას, სხუა გვარს სარგებლოზას ქვე-
 ყანაზედ საჭიროდ არა ხედვენ. ესენი ჰგვა-
 ნან აზრითოდ ჭ ყვრძნობელს პირუტყვსა,
 რომელიც მინდორში მშვენიერს ყვაელს
 ბალახთან არ არჩევს. მაგრამ ყველას თავისი
 გემო აქუს: ერთს ყუვარს ატამი, შეორეს
 აღუყნა. ვისაც ბუნების განჩხრევის ჭ ცნო-
 ბის სურვილი აქუს, ნყრას დროს ნყ მისე-
 დავს იძით, რომელნიც თავის ყუელრებით
 დასტანთან იმის შრომასა ოდესმე მოგვივა
 ის სანატრელი დრო, როდესაც ყუყუნ-
 რად ჭ ყმარგებლოდ ვიზიტებში დროს
 გატარების მაგივრათ, მივეყვებით სანარგებ-
 ლოთა სწავლათა. მაშინ მოგვივა მშვენი-
 ერი ყვაელილოზანი ვაზაფხული.

ნ. პაყლი.

ზოცნის მოშენება

8) თესვითყვია.

ზოცნი ერთნი ზოცან სოღმე, რომ სიეღნი თესლეთუნი არ ფარცნან, ისიც არ უციან, რომ თესლეთუი აქნება გარე იყო, მაგრამ თითონვე არ უფრთხილდებიან. თუ თესლს ამოსვლის დროს ეინება მოაწრებს, მ.პ.სვე დაჭკარვებს ამოსვლის ძალს. ზოცეფრა მცენებელნი მკონარენი ასე მალე შეშტამენ სოღმე ქორთა მცენარესა; რომ არცეი ეცეზბოდა, დათესალი იყო თუ არა. აგრეთვე ზოცნი ასე მალეა სიესენ, რომ ქორთ თესლეთულს ვადფარცესსოღმე ზ ფრინველნი ჭკენსენ ბეგრნიც ასე ღრმათ თესენ სოღმე, რომ ქორთა მცენარეს იმდენი ძალა არა აქვს, რომ მიწას ზეგათ ამოატანოს ზ მიწამევე ღაქება. ზოცნი კადეგ დასათესებს თესლეთუნს ასეველებენ, რითაც ძალიან დიდს ვენებას ამოყვენ თესლებსა, ამიტომ რომ ცვალს ზ ნოტიო ღრამი თესლა დაღაქება სოღმე — თუ ვსურსთ ვაცვათ, თესლი დასათესად ივარგებს, თუ არა, უნდა ძალით რამდენიმე

მარცვლო, ჩაზღოთ სველი ნაბდის ან მუედის
 ნატყრძა, (რომელშიც ცოცა მიწა ჩაყრილი), ზ
 ამ ეკარდ ცვვლს ალვის შანსით. თუ ნასტყარ-
 ზელ შეუთ ამოსულა, მაშინ იმედია რომ თესლი
 დასაყლად კარგია.

6) ბოსტნის მოარწყვა.

ბოსტანი ყოველთვის შომიყრად ზ თვის დრო-
 ზედ უნდა მოარწყვს, სადგანაც მომატებული
 ნიატო შატი ერას მყენარეს ძალიან აგებს.
 ერასის სიკვუთ, ბოსტნის მოარწყვა დამოკიდებუ-
 ლია მყენარის თესებამედ, წლის დროზე ზ
 ამინდზედ. — ნიატარი ისე არ აკნებს ბოსტნის
 მოსაგულს, როგორც მომატებული რწყვა. მყენა-
 რუნი, რომელთაც უეყარსთ მომატებული წყალი,
 უმგობებსა რომ ერთსელ ზ სკამათი მოარწყვან,
 ვიდრე მალმელ ზ ცოცვოცად. კარგი მყენარის
 მოარწყვს დრო, ვაფსულზედ ზ შემოდგომამედ
 არის დილა ან შუა დღის დრო, სადგანაც ამ
 დროს ღამით სშირად სოცვე ზ შოგვერ კაჯრ
 ყინებთ იტის სომლმე. ვაფსულშიკი ბოსტანი
 სლაშობით მოარწყით, ამიტომ, რომ თუ დილა-
 ზე მოარწყვით, მაშინ რკი მიწის შწყ დადგება,

ძალის გამოგდება სოლმე ზ თქუტნი შიამსკ უსარგებლო იქმნება. ღრუბლიან ღლეებში შიარსვე უფროსად შიძლება. უღონო ზ ქოლვა შიარსენი წენარა შიარსეთ, რომ წყალი კარგათ ვაუჯდეს; შიარსელ მესლიანს ზ დიდ ფოთლიანს შიარსენი ცოცხათ შიარსეთ, რადგანც მს შიარსენი თაყის ჩრდილით უფროსად შიარსე ნოცონს იტყუნ. ასელ სსუქ დუროლს კალენი, რადგანც სკმაო ს. ცფო აქეს, შიძლება რომ შიარსებულად შიარსენ, გიდრე დიდსნის შიარსე დუროლნი, რომელთაც ისეთი ს. ცფო არა აქეს. შიარსის გიდრემის დროს უფროსად სკმაოდ უნდა შიარსეს, რომ შიარს კარგათ ვაიმეგროს შიარსი. მუდამ უფროსი უწ. შიარსეს წყალი არ შიარსეთ. შიარსი შიარსეს აგრე წყალი არ ვიარება, ამიტომ რომ ამ დროს შიარსენი ისვენებენ სოლმე. რადგანც შიარსის შიარსეს უკან ვარსეთ შიარს ვაუმაგდეს, მაშინვე უნდა ვართხნოს.

10) შიარსის ვართხნა ზ შიარსის ვარშემო შემოყრა.

შიარსის ვართხნა ზ ვარშემო შემოყრა შიარსის არგებს შიარსეთ. შიარსის შემოყრა უფრო იმ ვარს

მყენარეს არგებს, რომლისაც ვაძქლი ზ მსხლი
 მარ იქეს, მკ: კარტოფილი, ტარსლი, სტ-
 ული, თაღამა ზ სსუნი.

მყენარის ვაძქში მწის შ.მ.აყრა გადგე იმით
 კარგი, რომ მარს უფრო ვუხსნალებ ზ ვუხ-
 დის სოლმე; ამის ვარდი მყენარის მიწის შ.მ.აყ-
 რა ვაძქელუჯს მარსი ნაჯის იტყის ზ ამ სსით
 მყენარეს ვეჯლაში შ.ნ.ს.კ. ბალოს, მყენარის
 მწის შ.მ.აყრა უძლის მყენარული ბალოსები
 ამოსკლის. ვათხსენის დროს ცუდეთ, რომ მყენ-
 არის მარს ვნება არა მიუყენა.

11) მყენარის გამარგვლა.

თს ნორითა მარგვლით სოლმე: კელითა ზ
 სსუა ზ სსუა იარაღებითა იარაღითა გამარგვლა,
 მარითლია მალით მუჭებებს მუჭობის, მარს
 მსოლოდ მამის მესამლებელია, როდესაც მყენ-
 არენა რიგ-რიგით არიან დათესილნი. კელითა ვა-
 შარგვლა ვაძქელუჯს ვამოდგება მარსამ, დღის
 ვაჯსკი მარისაჯს. კარგი ველებს გამარგვლის
 დრო მამის არის, როდესაც მყენარული ბალოსები
 ეგრ არ აუვებებულა, ამიჯომ რომ აუკანის
 მუჭდგე, ამ ბალოსების თესლები მიწაში ჩაუკვებენ,

ჭე კელშორეთა გამარჯლებენ მაგნებელთა მკენა-
 რეთა. ჰგდარიში გამარჯვლა არ ვარცა, რადგან ბა-
 ლასი მარებს ბეგრი მიწ. აყემა ხოლმე ჭე მუ-
 შისცე მაწუსებს. აგრეთვე გამარჯვლა არ ვარცა
 სიჯსეში, ამიტომ რომ რბაღმა მიწამ სიჯიგისა-
 ეან ძალიან გამრობა იცის, რითაცა ავნებს მკუ-
 ნარის ამოსვლას. ერთის სიჯყუთ, გამამარჯვლათ
 ოსეთი დღე ამოარჩიეთ, რომ არც ძალიან ცხე-
 ლოდეს ჭე არც მომაჯებულად ნოტიოინა იეოს.
 მსაგევერ გამარჯვლას დროს მუშები მასვალს
 ფესითა საელევენ ხოლმე ამისთვის კარგი იქნება
 რომ მუშებმა ფეს გასდელი იმუშაონ. გამამარ-
 ელაკად უმეობესია, რომ დედაკუები ჭე ემწუ-
 ლები იხმარებოდნენ, რადგანაც უფრო ხალისიანად
 იმუშაობენ.

ნაწილი მეორე.

ბოსტნეული მკენარენი.

1) კომბოსტო.

კომბოსტო სსეა ჭე სსეა ვეარისა; ამ მკენა-
 რეს ორ წლოვანი მკენარე ჰქვან, რადგანაც კო-

მბოსტო თესოს მსოლად მეორე წელიწადზე
იკეთებს სოლმე. კომბოსტოს თესლი დასჯესა დაქმეს
წლამდინ ივარეებს.

1) თვარ თავიანი კომბოსტო.

ამ ევარი კომბოსტო ძალიან გამოგლებულია.
ეს კომბოსტო ვაზფსულზედ უნდა დაითესოს,
როდესაც თავლი დადნება ჭ ნატარა სითბობები
დადგება, განებ მაშნადებულს მწით სვსე ყუ-
აუბში. ამ ყუთებს ბამებზედ შემოდგმენ ან მა-
ღალს სადმე ყუდრო ადვილზედ დასდგმენ სოლმე.
ამ ყუთებში მსუქანი ჭ რბილი მიწა უნდა ჩაიყ-
როს; როდესაც ქარფა მცენარე ამოვა, უნდა
გარგათ ვაიმარგლოს ჭ სშირად მოირწყოს. ვეც-
დეთ რომ კომბოსტო თბილ ღლეებსა შორწყათ.
ძალიან სასარგებლო იქნება, რომ კომბოსტო
დანამოთ სოლმე, რადგანაც ეს ღონის
ძიება მცენარესაც მალე ამოიყვანს ჭ ჭიასაც არ
დასვეგს. როდესაც კომბოსტო ყუთში კარგათ
ამოვა, მისში ან ივნისში კვლებზედ უნდა გადა-
ირგან; ეს მუშაობა ვეცადეთ ან წვიმის დროს ან
უკან მოასერსოთ. კომბოსტო შორიშორს ღარეთ
რადგანაც ამ მცენარეს სშირი ჭ დიდრონი ფოთ-

ლები იცის მანამ კომბოსტო დაწვდებოდეს, წყალი არ მოაკლოთ, ნამუცხავად გვალვაში. გრ-
შემო მიწა მალმალ გაუთსარყო ჭ შემაყარეთ
საღმე. უფრო შინსეულნი თქორთაიანი კომბოს-
ტაობი არიან: ბრაუნშეივისა, ტრანსბურგისა, ერ-
ქსურტისა, რუსული, შკაბისა, შოტლანდიის ჭ სს.

1) წითელ თაფიანი კომბოსტო.

წითელ თაფიანი ჭ თეთრი კომბოსტო ერთ
ცვარისა არიან. განსხვება მხოლოდ ფერში აქვსთა.
ამ ორივე კომბოსტოს მოვლა ერთ ნაირია, მაგ-
რამ წითელ თაფიან კომბოსტოს ქია უფრო
ცვანება. —

2) თაფევაილა კომბოსტო. (*)

ამ კომბოსტოს უფეროს კარგი ნოტიოიანი,
მსუქანი მიწა ჭ მოყუდროებული ადგილი. თაფ-
ევაილა კომბოსტო ითესება ფებერვალში ჭ მარ-

(*) რადგანაც ქართულს ენაზედ გერ გიბოვე ცხეცნოი
კანუსტის სხელი, ამიტომ შე თათონ დავარქვ სხელი:
«თაფევაილა კომბოსტო», რადგანაც ამ შვენარის თაფს
შარდგენენ ერთად შეგვეუხული ევაილნი.

ტ.ი. როდესაც მცენარე ერთს ვერშეკმედ ამოვა,
 მაშინ უნდა ვათვლიდეს, რომ ქორფა მცენარე-
 ბი ერთმანერთს ამოსვლა არ დაუძლიონ. რო-
 დესაც მცენარე ჯერ ზატარაა, უოცოცოცად სიცივეს
 უნდა შახვიოთ, ჭ სამსამ ან ოთხს ფოთოლს
 რომ ვაიკეთებს ყუდრო დროს კვლებზედ ვადარ-
 ვით. ვადარების დროს მცენარეს ვარშემო ზატა-
 რა წყლის ჩხაღვოში ფოსო ვაუბეთ ჭ მცე-
 ნარე კარვით მოწვევ, იენისში კომბოსტოს
 ვარშემო მიწა უნდა ვაითხსნოს ჭ ვაიმარგლოს.
 რაც კომბოსტოს კვლებში ცარიელი ალაგი დარ-
 ჩეს, კარვია რომ სლათა, თვის ბოლოკი ან ნია-
 სური დაითესოს. ამ კომბოსტოს ჩურას დროს
 ფოთლებს ნუ მოამჯვრეთ; ვეალვიან ჭ მშრალ-
 დლებში წყალი არ მოაკლოთ. როდესაც თავეკა-
 ვილა კომბოსტო თავს ვაიკეთებს, მაშინ მზისა-
 ვან მოსფრავად, რომ მზემ ყვაილი არ ვა-
 ყვალოს, უნდა ფოთლები ტილობით შეკრას ჭ
 ყვაილი შიგ შექვიდეს. ეს ღონისძიება შესამლე-
 ბელია მხოლოდ ცვილს დლებში, რადგან ნოცი-
 თიან დროს ყვაილი შალანება. ამ კომბოსტოს
 სიშიფე იმით შეეყობა, რომ ყვაილი შევიო
 დაწვებს ვაზდასა. ვისაც ამ ვეარი კომბოსტო
 სურს შემოდგომამდინ იქონიოს, ამან უნდა დათე-

საო სოლმე აწილის ეასგლიდამ მისის ნსეგრა-
მდინ. წითელი თაგ-ყვაილა კომბოსტოს^ჰ მისთანა
მოვლა უნდა, როგორც თეთრ თავიანს, მაგრამ
წითელ თავიანი ისე-ის მიწასეჲდ მოდის, სადაც
თეთრ თავიანი კარგათ მოდის სოლმე. წითელ
თავიანი თაგ-ყვაილა კომბოსტოს, თუ
კარგი ამინდია, აწილში გვლესეჲდ გადმორემენ.
უფრო მიხნეულნი თაგ-ყვაილა კომბოსტოები არი-
ან: ანგლიური, გოლლანდიური, კიპრული,
აზიური, კანური ჭ სოცილური.

4) კომბოსტო ბრუნკოლი.

ბრუნკოლი, მართლთა ძალიანა ჰეკს თაგ-ყვაილა
კომბოსტოს, მაგრამ ამათ შორის დიდი ეასსევაება
არის. ამ კომბოსტოს მარტში ჭ აწილში თესენ
ჭ შეიმუშაებენ როგორც თაგ-ყვაილა კომბოს-
ტოს. ბრუნკოლ შიძლება მისშიაც დათესოს,
სოლოდ გვლემი ჩრდილიან ადგილას კი უნდა
თესენ- ამ კომბოსტოს სსუა ჭ სსუა ფერი ფოთ-
ლები აქებს: თეთრი, ნარინჯი ჭ შწვანე. ბრუნ-
კოლის ყვაილი, მინამ თესლი არ ვაუკეთებთ,
თხმარება საცაგურის მაგიერად.

5) კომბისტო. კოლრაბი.

კოლრაბი ორ ევარია: თეთრი & ყუთელი. ეს მცენარე ითესება აზილის ვასულს ან მაისის ნაკვეთში; როდესაც ქორფა მცენარე ბუცის კალმის სამსხე ვსდება, მაშინ შირიშორს კვლებზედ უნდა გადაიღოს. ვადარემის უკან, როდესაც მცენარე მიწაში ფესვებს ვამაგრებს, მაშინ ვარძამო მიწა უნდა შემოეყრიოს, რომ სხული მირო ვაოკეთას. ამ კომბოსტოს მირო, — თუთონ ნყოფთა & სტამბლითაც მარცხ ამ მიწს სმარობენ სოლმე.

6) სტაფილო.

სტაფილო სსუ & სსუ ევარისა, მაგრამ უფრო მიხეულები არიან: მოგრძო ადრეული, წითელი & ყუთელი. სტაფილოსა საყსენ შემოდგომასკად, რადგანაც ვასფესულზედ დათესილი ძალიან ვეიან ამოდის. სტაფილოს თესლი, დათესის წინად კარგი იქნება, რომ ცოცხად დაალობნ. თუ რომ სძელად ვინდათ დათესოთ, თესლებს ქუმა აურიეთ & ისე დათესეთ, რადგანაც უფრო სწორეთ დაითესება. როდესაც სტაფილოს კვლებზედ მიწა ვამაგრდება, მაშინ უნდა ვათონსოთ

სოლმე, რომ ჰქონდა ძირში ვაჟი. თუ სტაფილო სპირი შოვიდეს, უნდა გაისელოთ, რომ სსწელი ძირი გაიკეთოს. სტაფილო მიწიდვან შემოღვამსედ ამოიღეთ, როდესაც ვერ უნებები არ არის ზე მშრალს სარდატმა ქვამი შინასეთ. სტაფილოს თესლი დასათესად ოთხს წლამდინ ივარგებს. სტაფილო სატყლუბს ვარდა, კარგია ემაწულებს უსოშიდ ატამით სოლმე, ამიტომ რომ სისხლს უწმენდებს. სტაფილოს შრისებნაც ატყმენ, რისგანაც რმე შქელი ზე ემპრიელი ვამოდის. ზოგნი სტაფილოს ცხენსაც ატყმენ სოლმე. ბატემა როდესაც დატვირთს სტაფილოს ატყმენ ძალიან ემპრიელი სორვი იციან.

7) ჭარხალი.

ჭარხალს უევარს ღრმათ დაბარული ზე მსუქანო მიწა. ახალს სასუქე დაერიოს მიწასედ ჭარხალი კარგი არ მოდის. ჭარხალი რიგსედ ზე შორიშორს უნდა დაირგას. ჭარხალის თესლი დასათესად ოთხს წლამდინ ივარგებს. ჭარხალს ემარგვლა ზე ვათოსუნა უევარს. ჭარხალი მიწიდვან ამოიღეთ, მინამდინ ყინებები არ დაწყობილა. სეკეტებრის გასულს, როდესაც მიწიღამ ამოიღოთ

ვარცა ეწმინდეთ, ფოთლები მოაშორეთ ჭ ქს-
პამ. მპრ.ლს სა'დ.ფმ. შინსყო.

8) ნიხური.

ნიხური შემოდგომასუდ უნდა დაითხოს, კარ-
ეს რბილს ჭ მსუქნს მიწასუდ. ნიხურის მოვ-
ლა, სტფილას მოვლის მსგავსია. ნიხურის მი-
რი, რომელიც მთელი ზამთარი მიწაში. ყოფილა,
საჭმელად არ ვარცა სოლმე. ნიხურის სათესლეთ
სხელი ჭ ნედლი ძირები უნდა ამოირჩეს, რომე-
ლაც შორიშორს ჩაიყაროს. როდესაც ნიხურს
აესლა დუმიწფდება, შამს მცენარეს ფოთლები
მოატალეთ ჭ შშალ ალეს შინსყო.

ნ. ზაყალი.

(ცინკიკელეა შემდგომ ნუმერში იქნება.)

12 ოკტომბერს 1860 წ' სიღნაღს.

(ივ. კვრიქელიძის შავსუბრიბიანი.)

ორის ზ სამის დღის განმავლობაში არ შეწყვეტილა წუმა ზ ბუბუსი. დღით, რა ცოცხალი მოძორდა მადამოსა, ეგვილი ცისეკლიაქის სანსუდ — დაეწეუ ბაზრებიდგან. ვერ ეს უნდა ვხატე, რომ ალგის მდებარეობა არის შეცდ მონაწილი. დასაგლეჯისაგან მალაუ დაქნებულა გორა, რომლის დაქნებულსაც მწვანე მოსილს მინდობსეა აქ იქ პოვტიკურად განიბნევიან სასლუბი. — ბაზარი მიდის ორ ზ ს.მ ქუჩად, აქც ის სსეუო შე ბაზრისა სმეკს, რა საეკლიცა ჰმეკს ცფოლისის შე ბ.ზ.არს. ამ ბაზარში ისილაგეთ ეგველს კურა სეაჭრო საქონელს. როგორც შოგი ერას უწდის ქალაქში, ვერ ნსაგეთ აქ, რომ ერას დუქნში ისეზნენ სსეუ.

არ ეოფილყო. როდესუ შველო ზ ვნახე, მამნ-
ნე ეს გამსსყნდა, როდესუ ფშკ სეცსურნი მე-
ფის ირკლის გრდაცვლებს შემდგომს მოვიდ-
ნეს, მასიქმდგენ ეუამდულრე ზ ივეოდნენ,
სსკთა შარს:

«დაშინ მს მენ მის მენი მისა გეცოდეთ
ქებსა,
მისენთ მამენი აღსრდონი ჭეოფენ კითლსა
შშბსა,
მტერთა მისცემენ ზსუსი, მოყმეთა თანსმბსა,
მაღით გამოგაცნათ აწ მანა, ვინც ეკონამს
ირაკლობსა!

როდესუ ვიდექი ამ ზტარა იტკოლისის ვერ-
დსეც კაშკას წა, ზ როდესუ ნისლმა ცოტათი
მღლა აწვი, აქ გამინდა შართლათ ზ დიდე-
ბული შინაომა: შარ ზ შარ დანსსეო კასეთი
გარს სსყრედ შემოელებულს თუთრად მისილს
თვალურქამს შაას, რომელსუ თითქოს იც-
გამხო კასიის მღავრთა მტერთეან; წინ, დქი-
ნებულს გრცელს აღსნის მანდარის, რომლისა
შუ ეველისა მსგავსად დაკლავნით შადის ზ
კარგება შარსა, ეველისებ მსგავსად

მაშკო ცეცხი, საიდგანაჲ მონის ქარი ზ ბუ-
ლაქნი; მარჯვნივ, გამოღმა ვასქამ კვალად
შაას, რომლის მსარეს მწერივად აჭეკებთან სოფ-
ლები, ეს ვასლავთ ქისივი. — მარცხნივ კვალად
მღალ შაას, რომლის ვვერდზედ, აღმოსავლეთით
ორ ზ სამ ვერსზედ მოშორებით აზღვეენ კვალად
სოფლები. — ეს ვასლავს წინა მსრად წოდებული.
ამვე შაას, შორეს მსრივ, დასავლეთით კვალად
აზღვეენ ასლის-ასლოს სოფლები: მელანო,
იკოთი .... ზ სს. ამის უწოდებენ უკანა მსრად

ცისის შუა გულის, ქლაქი არის მგელი, მი-
წესნი ამ ასლო სოფლებს აღმენებთა ცსა-
დია ზირველად ეს უნდა ვსაქქეთ, რომ ვიდრე
ირაკლი შორის შეფობის დაწეობამდე, ეს ალაგი,
ესე იგი, სადაც მგელი ქლაქი არის აღმენებლი
ყოფილა სიმაგრი ალაგი, მრთელის ქისი-
ვის საქონლის გამოსაგებნი, არაკლის უფიქრია, ამ
ალაგში სიმაგრის ვაკეობა, აქ-იქ სოფლებითვან,
გადმოუქასლებთა რომელნიმე ვლესკაცნი, შემოუტ-
რავს ვლვანი ზ დაურქმევია «სიღნახ» (მოგრო-
ვლი. თათრული ლექსია) ე. ი. თავის შესაფა-
რებელი. ამ ერთეობის კომპლექსად რომ შტერი
შენიშნა ცისის ფაქტში, ანუ მარცხნივ ზ მარჯვ-
ნივ შაას შეყოფილების ერთეობ სოფელს, ერთის

თაღის დაცლასედა, ერთს საათს შეიკრიბებოდნენ
 ოცნი და ოცნი ათი ათასმდენ კაცნი. თუ ძალიან
 გაჭირდებოდა, ამ თემის შესუფერქელს ანუ სილ-
 ნანის სისეს მიატუნებენ მათელა ქაშვი და
 კასეთი. მართლად და უნდა უგრძნობელი კაცი იყოს
 რომ ამცოვლად დიდებულის წაზარამის ხსენებდ არ
 მოუგიდეს ტირილი და არ იმორქმედოს იმსედ
 ამ განსაცუფრო ბუნებამ. — რა უფურცბდი კარგა
 სხანი ამ ჩინებულს კავკასიის და აღმოსავლეთის
 ბუღს გრჯელს მინდობს, შომაგონდა წარსული
 დრო, შომაგონდა ის დრო, როდესაც რამდენი
 რიგი სალხი და მუფნი მასულან ამ ალღეს და უნ-
 თანეგიით სისსლი; რამდენჯერ მომხკდარა ამ შთი-
 სთაჯს შგოთი და რამდენჯერ უნებებებს ჩუჭნ
 ქვეყნას ძღვეა შეძოსილება ამ ალღისათჯს. ამ ფრქ-
 რში მოგვექი ერთს ალღეს, და უმეტეს ღრმა
 ფრქში გამოცეცა:

კავკასო! მოგულ, ვისილა, ეგ შენი ქედი
 მალალი,
 რომელს თავს ედაცხევეებს, თეთრად მოსილი
 ვრიგალი. —
 ამარტყანო კავკასო! ნუ ეჭქს ამყო ვუნება,
 თუშტაკი შეფრავს, გიანყრებს შენ ესაცუფრო ბუნება.

გო შეფე ცასტა მგლომოე დაჭეუებს ქვეშე-
 გრლოშელოა,
 მგრეო შენც ცასსა ევლებ გრცელსა ზ ურცხვო
 ღელუო.

შენებრივ ამბარტანი აღანსსა მდინარე
 ევლებო კლავნთა მოცობის, თითქო მარად
 მცინარე,

შენსა ცას შეოფე ეფელი, კრძლეით ზ
 რდიო ცასსენეს,

ქო ზ იქით მინდარი შეს, მეფობას ამგენებს!
 კასოსის შუნსი ერთეული შესა....

სსუ არის შესი იმედი ....

მეელსა დროს ჩქმამ, ბტონმა, შენ მეფე, ბე-
 გრელ აცურა,

მისაჯს თუ შეგნაებების თავსსედ თუთო ქლაა!
 ბეგრეულ შენ ცვლობდა კეპაზო, ირაკლი, კნი
 ნატონ,

როიელმს თვსნი მოეშენი სწეულად ზ ისრად
 დებეპრა.

შენ ჩეგბარა ირაკლიმ კსეულნი, ქოთველით ვით
 ბუდი.

რაც უნდ დაბერდე კეპაზო! სსუ არის შესი

ბუჭულას. — ა გესცილით ვქუხს, ანუ შუღს
 აგრესია, დაგვეცადი დიდი სოფელი, რომელსაც
 ქქვა „ანაგდა“ დიდებულის ჭ მშენებლის ქ-
 ლის ანს სკოლსედა, რომელიც აქ თუნი მდ-
 ვარა. — ამ სოფელში მსოფლიოებს ითხმამდენ
 მსოფლიოებს; მსოფლიოებს აგრესიის სკოლს ქქვმ ჭ
 შ.გ ვენსებმ; აქ მსოფლიოებს მსოფლიოებს კაცს მსოფ-
 რი სსლი; რაც სსლია უმცირესი წილი ზემოთ
 აღმსებულთა. — ქქური ადგილ მსოფლიოს მარჯვს
 უმარჯველესი სიგანი არის ღვინის მოყვანა, ჭ
 ანაგდას ვაკეთებ, რადგანც თუთის სკოლს სშ-
 რა. აქ კეთილმოხილთაგანი არაგანა სსლივრებს.
 ირს ანუ სამს ვერსედა გამოცდილებით, დაგ-
 სელებით სოფელი, რომელსაც „ქქვა კარდანსია“ —
 უთველი მკობსეგლი მკონია მისედას
 თუ რათა ქქვა „კარდანსია“ ანუ კარდანსე. მარ-
 თოდ ჭ, უმცირესი არ შეიძლება სოფელი. აქ-ც
 ამოღებულთ ჭ დამოძღვრებულთ ალაგებთ, შედნ
 სსლივრებს, რომელიც აღმსებულთა სკოლს ქქვმ,
 ისე რომ მსოფლიოს ეგონებ, შ.გ ვენსებში დე-
 ნანა. ამ სოფელში იქნებთან მსოფლიოებს სეთა-
 სიმდე, მდინარის ალაგს, წინ აღსსნის მინდორ-
 სედა, დანსედას კაცს ნსსედას ჭ ეს ნსსედას
 ისე ვადებულთა ერთი ერთმანეთსედა, რომ იცვს

მსოფლიო, მხოლოდ ეს მსგაობა გადასეულია.
 მათად ზ სექმა ამ გეოს მწს მქმაბ.
 უკანსენელს გლსტკს მას დღესკე სსსსსსსს
 ნსკლები ან გქნებ, თეგას მულებს იბპოცსა
 ზ სპოცსა, მისმაცს ზ მას დღესკ სსს-
 ები აქტსო. — ამ სოფელში მსტსოგობენ თე-
 რბო გენსქენ, რამელსტა მუდგენს ოც ზ მის
 ზ კადეე მქტს კაშლანბა. — ეოკელს ამ გსს
 თეგდის მუღს აქტო ხსებული გენსქებ, რამელ-
 თა შარბს იგადებ სეგრა თ. დამ. ფს.სსსა.
 ვერ ეს უნდა მოგსსენათ თუ რა ზ რაგობ
 მოსდომათ, რამ ამ გენსქებში შემორქვიან იანი
 თუ სპი კომლი ფსაზსა, — ამსთანეე სტროდ
 ვრატს, მაგისსენათ წარმოებთ იჯთან გენს-
 ძანთი.

(ცნგქმლებ. მქმდეგში)

ბასყხს ბასყხი.

†

ვინ ღასტა რაში ზ ვინ იყო მიზეზი ამ
მშჳწიერის მჳწლის მჳწლადვე აღყვავებუ-
ლის იმჳერის დარღვევისა? ვინ ღასტა სმარ-
სეთა ზ ვინ იყო მიზეზი მისის მოყდოყ-
რებისა? ვინ .. ზიგრაჲ, არა, აჲ შეესდგები,
ჲაჲ მჳჳამს ზ ჲაჲჲჲ მავროიბს... ვინ ღასტა?
||| ყუანხმოებარ! ყუანხმოებარ სყვარელნო
მკითხველნო. ყუანხმოება არის მიზეზი
ყუოვლის ზოროცისა ყუანხმოება გასწორებს
მროელს ხელს მიწის პირად ზ ყუანხმოება
ღასტყმს თუთ აღყვავებულს ზ განძლიერე-
ბყულს სხელმწიფოსა. რომელს ჲყუ-
რა ხელსმი არსებობს ამ გვარი მომა-

კვდნებელი სენი? ფარისეველიში! ფარი-
სეველიში საყვარელია მკითხველნი! „ვაჟ
იქნეს ფარისეველი და მოძღვარნი, რომ-
მელნი დაქადაგებთ ხალხს კეთილისათვის და
იქნესვი შორავთ მას.“ ფარისეველი,
რომელნიცა გამოდიან სათავტრო მოედან-
ზედ, თუანვე არიან მოთამაშენი და მყურე-
ბელი, დაქადაგებენ ხალხს, თუანვე ისმენენ
იმ ქადაგებას, შეცადინებენ მყურებელთა
დაუკრან ქუბის ცაში და სექით თუ კარგა
თვალი დაგვკრევა, ქება რჩებათ იმათ და
ხალხს, ნყოფი არაფერი. აჲ ფარისეველი!
ჩამოდევით ბატონება ამ შედნიდვან, ჩა-
მოდევით, თორემ „ვაჟ“ უხსატევესი შეხი
სიტყუბა, საღმართ და მყურეველი, ვემყ-
ფარებთ, ეს შეხი სიტყუბა ჩვენთქუთ თავის
უწესკრულის სიღრმეში დავენებოთ თავი
ამ ცულის და სულის შემწიხებელს ფარი-
სეველი თვისებს და შეუდგეთ თილით ჭა-
ჭავძის პასუხზედ ლაპარაკს.

უუ. ჭაჭავძეს მკვად მორევა მამყ-
ლის სიყვარული და ბძანებს „ჩვენ ჩვენს
მშობელს მამასც არ დაუთმით ჩვენს
ენის მორევენს და ცულოთ მსურს ენის წარ-

მატებათ თანვე იძახის ვალომს ხელში ნუ-
 რაუნ დაღებთო ღ თუ დაღებთ ვინმე ახლა
 მარტო მოვიხივს დახწერათათო ეს არის
 ენის სიფეარული? ეს არის წარმატების სურ-
 ვალი? აი შემდგომრველი სენი, მაგრამ ყურს
 ვინ ყუღებს ამ გვარს ღაძარავს, ამით ვალო-
 მი ვის უნდა დატყვევებინოთ? ან ძალით ღ ან
 ნებით, ყოველს კაცს გუელი აქუს ღ აქუს
 ვერ მიიღებთ მულობელობებს მათის გულის
 სურვილსედ. დამძუდდით, ეს მხოლოდ არის
 ემ:წკლური შექცევა. ზმენებს: შეაერთებტე
 საუკუნადამ დაწყბულონი მუსლინი ღ ახალინი
 მწერალინი არ ვარგანანო, ამის თქმით განა
 განქრნენ საქართველოს მუსლინი ღ ახალინი
 სასიქადყოლონი მწერალინი? განქრნენ საყ-
 კუნით, მისუსტდენ იმითი სხელები? ღუთის-
 ვან ცხეკუნით შეყუნითოგ. მყოზ, ვახტანგ, არ-
 ჩილი ღ სხუანო საქართველოს გამორჩელო-
 ნო სწრწოდეო სიღლოვში სწყხდეო ჩუშნის
 უმეკროვისათუს, მოიცანა საუკუნემ, მისცა
 ბეჭტობურლის უნივერსიტეტმა იმგვარი მა-
 ლალი გენია, რომელიც თავის აზრში ამტკი-
 ცებს რომ, რადვან ამ. ვაღამ ვარ შიარ ვამო.
 სულობით ღ უნივერსიტეტის გავლონის ქუსმ

ან ყოფილხარათ ვითომც არ ვარგოდეთ, ვითომც თქუწნა ნაწერა იყოს ყუზრო, ყხავრო, თუნებერ ყოვლის მშუწნიერებასა, ყოვლის გელოვნებისა. მართლადც არის ნათქვამი «დრონი მეფობენ ჭ არა მეფენიო» მართლათაც, დრო არის შემმუსვრელი ყოვლის ღუთისაგან ქმნალებსა, დრონი დასცემენ დიდთა ჭ მცარეთა, დრონი სცვლიან ხალხსა ჭ იმის თვსებასა. — ფაქრმა ძალიან შორს გამოტყა, განსვენებულნიც ვახსენე ვახსოვ მოტეგებს, როგორც მკითხველთაგან, ევროთვე განსვენებულთა ჩრდილოთაგან.

მე არაოდეს არა მწადდა როგორც აღთქვ კიდევც მიმეცა პასუხი თ. ილია ჭავჭავაძისათვის, თუ რომ იქნებოდა ჩემი რამდენიმე აზრი დარღვეულია ზრდილობიანის ჭ განათლებულის კალით, მაგრამ რადგანც ჭავჭავაძეს პასუხი შორავს ზრდილობს ჭ უმწერებით დაუბადებია ახალი ენა, უფჭველია ამ ახალს ენას პასუხიც მოგიხიზებოდა.

თავდაპირველად იწყოებს ჩემი მოპირდაპირე ჭ ბძანებს: ბარაქლია, ჩემო სტატიავე, ბარაქლია! ეს რა ანბავია ერთს სტატიაზედ სამი სტატიაო, ეს ის ანბავია, რომ ჩემ მოპირ.

დაძირეთ რიცხვი ჟღერს სურვებითი ზე არა
 თავის სტატეების ღირსებობით ზე სს " არა,
 ჩქესნა სს სტატეო კრიტიკო, ეს თქმესგან
 ძალიან ცუდილი გამოცანა გახლავთ. ეს ის
 ანბანია, რომ ერთი კაცი დასტანით ათასს,
 ათი ათასს, ერთი სიტყვით მრთელს სამო-
 ჯგადაცხადს ზე იმათის რიცხვადმ სამი მიანც
 არ გამოქცემდა პასუხს მსაყდელის უბედურება
 ისეი არ არის რომ სულოელია, სულოელის
 უბედურება ის არის, რომ თავს თავს ვერ
 იცნობს ზე თავისი თავი დიდობა მგონიათ.
 კაცის ბუნების მოთხრობა მადალ სს სწავლე-
 ბეთში არა მგონია თქმესგან ასე ესწავლები-
 ნით ზე თუ გზაზედ გავიხილოთ საღმრფე ესეი არ
 ვიცით ამ მნიშვნელობისეი განვითარება არ
 ეცხობადა. ამას უსწავლოთ. ც იცხვან,
 რომ თუ კაცი სულოელი იქნება, იმას თა-
 ვის თავი აღარც დიდობა მგონია ზე აღარც
 ზატარა. სულოელის დაშლადლებისა ზე მადალე-
 ბისა რაღა ესმის, ან თავის ბუნებისეი განსჯედ
 ზე ან სხუაზედ. ამ სოფლიოყრის სს წარისა
 ზე სიტყვობებისა რომ არა ესმისრა, თავის
 თავის დიდობისს თუ ზატარობისს რაღს
 ინაღვლის, ზე თუ მადალენი ესმის, ის აღარც

სულელთა იქნება: თქვენ სულელიობა ყოფი-
ლი ამ სიზუსტეში გიწერიათ ვისთვისაც ჭრანდა-
სულთა არ უსწავლებიათ: ჭრანდასული რა-
ტომ არ ესმისო. არა ბატონო, სულელი
იმ არსებას მიეწერება, რომლისათვისაც ბევ-
რი რამ უსწავლებიათ & იმის მესხიერებას
არც თუ ერთის იოტის ოდენი მიუღია. აჲ
ამ ვეარის გატასის იტყუან: სულელია, ჩუჩუ-
ტიაო!...

„სძირად შემიგდება ხოლომე სიტყუვრება,
ლიტერატურა, კრიტიკა, ხელოვნება & სხ. .
მაგრამ მხმარებელით მხმარებელის ვაგება არა
შქონიათ, რომ შქონდათ დარწმუნებული ვარ
ვალამსაც ხელში არ აიღებდნენო.“ რათ ამ-
ტკიცებთ, რომ ამ ლექსების მხმარებელი არ ეს-
მისა ის, რაც ქართულის ენაში შემოტანი-
ლია & თუ არ ეწებათ ვაგება დარწმუ-
ნებულით მძანდებოდეთ არც იმხმარებენ.
ჩუშნაც ჩუშნის მხრივ ან რა უნდა
X ესთქებთ: თუ ვტოდნოდთ რა არის ენა, რა
არის სიტყუვრება, მწერლის რა მრდილო-
ბიანი თუსება ეჭირება, რა ეგვილი მნეობის
მიმართულება & რა შეუდგება ჩუშნს მამა
მამათ წინაშე მოქცევის, არასოდეს არ ყოფი-

ბოლოთ ახე ერის წახდენას ღ მათაძათ დამდა-
 ბლებას. ამა მართლად სსსიკუდინე ცოდვა
 ეს არის, რომ ვაჟა ამდებოვდეს
 იმ მართ, რომელინაჟა მდგარან მდღის
 ხარისხსუდ ღ დღეს სიკუდინისგან დღეუმი-
 ბუნია ვერ ამღევენ მისეხს თვსთ შემარეე-
 გვლით მოძარდმარეთა.

ამოუჩემებთა თეორეტიკა ღ ყოველის
 ფურცელსუდ ერისა ღ იმავეს სიტყვას იმე-
 რაებს ესეი გგვიგონია ჩუქს, რომ რომესაღ
 ვინაერს არსებას მოაკლდება ღუთისგან მო-
 ცემიყუთა ვინაერება ამოჩემებს ერისა ღ იმავე
 სიტყვას ღ დღეუნიებს, სსსუთა არსებათა მართის ეს
 ბუნებას სისუსტევი არ შეგვიანძნავს. ამავეს,
 ჩემი მოძარდმარე, თეორეტიკას ამ რიგათ
 განსაზღვრამსოთა, ბ, ვაღ, ღ სს იმე არც მი-
 თქუმს ღ არც ვანბან, რომ თეორეტიკა
 გვსწავლადეს ა, ბ ღ სს. მე მოთქუმს ღ ვან-
 ბან, რომ თეორეტიკა გვსწავლთის წერის
 ვანონსიოთ თქვსნა გს. ყოთ მავ რიგათ ვაიგოთ
 ესეი ჩემი ბრლოთ არ არის. ყნივერსიტეცის
 დღესანებასაღ მწამებთ რომელისუდ: ც ჩუქს თავს
 არსაოდეს ნებას არ მავსცემ, ყნივერსიტეცს
 დღესანთ, ესეი მართლთა თქვსნა დღესანთ, ||

როგორც სტ... როგორც სტუტენტე-
 ზის... საკვრველია მკითხველნი, რომ უნი-
 ვერსიტეტი ღიად თავს იწონებს ღ იქ
 გადასვლით ღ გადაძისვლით. ერთს მაგალითს
 მოვახსენებ თუ არ იწყენს: საზუიღამ ბატო-
 ნებო ერთს გლეს ვაცს, ერთი
 ქეცაანი თა გაეზარა. ეს ის ღრო იყო
 X როდესც ვრცელი ბუნების ბალი იმოსებო-
 ღა შწანეთ ღ შრთელი დღისტნის ხაღბნი-
 ემუქარებოდნენ საქრთუშლოს, მაგრამ იმ
 თხა, შრთელი დღოს არემარე მიარ მოი-
 რა ღ რამდენისამე ხნის შემდგომს ისევ ბა-
 ტრონს ვარს მიადგა. მაგრამ აი უბედურება
 ისევ ქეცაანი! დარწმუნებულნი უნდა ვიყუ-
 ნეთ, რომ იმ თხას იქ გადასვლა ღ გადაძი-
 სვლა არც გონიერებით მოსვლია ღ არც
 ძლიერებით. სირბილით სწავლა არ დამ-
 Z ტკიცდება ღ შინ ჟღოშით უსწავლოელობა.
 მოჭეულია ჩემი ვრიტივი ღ ორს ფურ-
 ცელს აჭრელებს ჰოეზიაზედ, ესე იგი-
 გვასწავლის რაც არის ჰოეზია „ველოგნება
 არის განხორციელება სახეში იდეისო „
 რადგანც გვაბძანებს, ჩუშნისთანა სუსტნი არ-
 სებანი ამაზედ ჰასუხს ვერ მისცემენ, შეტადრე

უსწავლეონი, ამისთვის ესთხოვი რომ გაი-
 სარჯუნენ ზ სიღამაც ეს ამოუწყერიათ პასუ-
 ხიც იქვე წაიკითხონ, მაგრამ ესვი ძნელია,
 რომ ის სიტყვები თუთანვე გამოქვეყნელე-
 ბენ, რომ მოპარულია ზ გადმოღებაში ვერ
 მოხვლია სურვილისამებრ, თუნდა ევლმეო-
 რედ წაიკითხოს თავის სტატიის 251 გვერ-
 დი ზ შემდგომსვი იქნება კარგათ შეამცნი-
 თს თითონაც. პოეზიაში დახელოვნებული
 პოეტი მოპეოლია ზ დევებზედვი ლაპარა-
 კობს ზღაპრებს «დეეს დევის ძუძუთ გამოზ-
 ლას ზ თუ ჩუწნებრივ აღამიანის ძუძუთი
 გაიზარდა, ის დევი აღარ იქნება ზ აღამიანი
 თუ დევის ძუძუთი გაიზარდა ის აღამიანი
 აღარ იქნება.» აი მართლოდაც სამსახარო
 დაილასოქია! დევი აღამიანის ძუძუთი გაზ-
 დელითი მშუწნიერი ვატი შეიქნება ზ ვატი
 დევის ძუძუთი აღზრდილი შესაზარებელ
 დევედ შეიცვლება ყოველის ხსიათით. გვი-
 თიხველნო ერთი ღუთის გულისათვის შესამი-
 ნეუთ, ასო არა არისრა,საქმე სიტყუა არისო!
 ერთი ჰვითხეთ სიტყუა ასოთი არ არის შე-
 დღვენილი? აბა თუ ასო არა არისრა, აიღეთ
 თუთუნდა თქუწნი ლექსი, სადაც ხმარობთ ერთს

აღაგს „ჰეკავის“ მაგიერად, „ყვავის“ არ ვატი რის გამოხატვას უნდა შევამსგავსოთ, ყვავის ბარტყს, ყვავის ბუდეს, თუ მამულის აჰეკავებს. იტოღეთ ბატონო ზ დარწმუნე ბუღონი ბმანდებოღეთ, რომ ერთის ასოს შეუძლიან მრთელის აზრის დაკარგვა მრთელის სიტყვს შეტკოა ზ ესეც იტოღეთ რომ თუ ყვავის ბუდეს მოუმატე ერთი ასო ჰ, მაშინ ბუდე ყვავისაგი აღარ იქნება ბუდე ხესავით ჰეკავის — მე ზ თქუშწვი ვიმტკროთ თაგი ზ ვიმხოთ, ასო არა არისბოღ.

ვაცს ერთერთი სხეულის ასო რომ აკლდეს, მაგ. თვალთ ან გული ანუ სხუა სხეულის ასო, მაშინ დამახინჯდება ზ სხუა სხეული რომ ერთქუას რამე ვაცის სანატკლოდ, მაშინვი არა დაუმაგდებარა. ანუ განვიკითხეთ რააა არა იყვნეთ განვიკითხულობოთ თქუშწ ს ღმრთო სიტყვების შეტკლის უფულება ვინ მოტკათ, ესეც ხომ ჩუმი სტკია არ არის რომ გადაბრუნებით მიიღოთ. მეორეც ეს, რომ ბმანებთ, ეს ამბუკდვი არ არის ნათქუაში ვატი წუელთ. რომ იხრჩობოღეს ნუ მოარჩენ თორემ შენც რომ იხრჩობოღე გადაბარჩენენო ეს თქუშწნის ახალის ენის ტან.

შედეგად, თქვენს გამოცდილებას და შეგიკვრამთ, თორემ მე არც ერთი მიიქცემს, და არც მე თორემ, რაღა ვსაძუ, იმას სხუ მნიშვნელობა-ცა აქვს. რომ ბძანებთ, რა დავა: რა ვა და რას ეძებენო. ხეცონო და, ამასვე მეტი რაღა უნდა ვაკვირებო. ასევე უნდა და მრდილობი-ანი ვინა, თუ საკვი თქვენ ამით მოჭკვებით „მე ყზილითა მთა არცა მუჭარებთა და არც მიყვარს, მე როგორც მესმის ისე ვუბნარავთო. მჭკვერ მუცხუშლოთი და მადლიის ხმითა ბძანებთ თუ ცანკარი უარვისთა ვადევ თქვენ-გან ყუკვირ უარდავანგის ფრთებითა, ბუკ-ბუკებო ყორნის ჩხვილითო“ სავრველით რომ მერსხალივი დავვიწყებთ და არ გითქვამთ: მერსხალივი დავვიწყებთ. მჭვივილითა ცანკარი ვარვისთა თუ უვარვისთა თქვენთვის, სულ ერთია, რომ არა ვითხულობთ. თუ თუ მართლთა ცანკარში ჩვენ. ვანგითარება, ჩვენ ვანთლებს ხარისხთა გამოაქმულით, თუ თუ მართლთა ვარ დაეცა რუსთველის ხელ-ხითა“ რუსთველის ხელს რაღა სწავლებთ, თქვენ მხოლოთ ერთი მოგწონთ, იმით რიცხვში. ვანა მეშვენის ვისმეს ხან ქება, ხან მადება. სადაც რას მოახმარებს. ცანკარს

ზემოთაც მოვიხსენიე, როგორც სჩანს თქვენ არა ვითხულობთ ჭ სულ ამ განთლების გზას უნდებოთ ახალ ახალის ჩრდილოეთის ზოგზიის მოსატანათ. ახა სად მოიტლიდით, ვხლაც მადრიგლი უნდა იყოთ იმისი, ვინც მოვტათ მიხევი გუყლდამყარებით უყურნალებს ვითხვსა.

“იყო ის ბედნიერი დრო როცა ეს ლექსი თურმე მოსწონდათ მაგ თეორეტიკაში თვალვებ ჩიწყალებულ პირობა.”

“არჩილ ვახიებრ ბალასანგი ნამოებრ ჭ სს. აქ რა არის ზნეობის შემარყეველი სიტყვა ჭ ან არა სფობია მიჭბუჭყების ლექსებს, რომელსაც თქვენ აქვთ ხოლმე.”

ჯენას, ჩუშნს მაშაპაპათ, დარბაისლოურს ენას, არც ამაღლება ეჭირვება, არც დამღბლება, ჩუშნი ენა დიდი ხანია სს.სრულეთშია მოყვანილია მხოლოდ გზა ახვევა ამ ენას თქვენებრ მწერალთა წყალობით, რომელსაცა დაფუძნება უნდა ჭ მიმართულება. “საკვირველია რომ ეს უბრალო აზრი, არ ესმის ჩუშნ მწერალთ ქალსა, აი რუსეთში გაყნათლებელმა ჭ უცოდინარმა კალტოვმა თავის ნიჭით ასეთი სახელი დაიდო, რომ ჰყმკინ-

ზედაც მალთა დანკვსო» საკვრველია რომ
 ეს უბრალო აზრი რუსულთა ზე არ შესძის,
 მაგრამ ესეცკი საკვრველია რომ რუსეთის
 მწერლებზედ ელთაძარაკები იმ პირს, ვინც
 რუსულთა არ იცის ზე ეს მართალია თუ
 ცუდი ვიღამ უნდა შეატყობინოს. ვაი
 ჩუქნი ბრალო, ახლოვი, სულელის დაჯვიდა-
 ხებს ყუ. ჭ . რათ ანბოზს რომ რუსულთს
 ვერ ვავგონებო. «ძალიან გყუნტკენა
 ბძანდება ჩუქნი მწერალი ქალი ჩემს სტა-
 ტისიდან რატომ არ მიქოვო.» ღიდათ, სწო-
 რე მოგახსენო, მაგრამ სხუა ვინ აქეთ რომ
 მაგაზედ მე დაგმდურებოდით, ამაზედვი ვემ-
 დურიით ვისაც სასტილოთ იგდებდით, თქუქ-
 ნი სტატია იმათვე მიუძღვენით, ზე მევი ვა-
 მოძრიცხეთ იმათის რიცხვდამ. «ბძანებთ მე
 არცკი მოძგონებია იმათი ლექსების ბლაჟნა
 ზე მარხვების ტრაკტატიაო. ამაზედვი სარწ-
 მიუნოდ ვახლოვარ თქუქნიხთანას ვანთლიგ-
 ბულის, თქუქნიხთანას დიდს ზოეტს, ვამოჩე-
 ნილს მწერალის ზე ახლის ენის აღმადგინე-
 ბელს რათ მოგონებოდა ვისიმე ბლაჟნა
 ზე მარხვაზედ აქმენბულის აზრს რას საგნი-
 სათუს მოიგონებდით, მაგრამ ვინც პასუხი

მოგცა იმაზედ მეტრე ამბობი ზ ვინც მასუ-
ხი არ მოგცა იმაზედ ზმანებთ ისეა სხეში
მეყანდომ ზ მეტყველი რაზშია ჩავყენვიან
მეც ცხივრებს ყველა მსხვედვა. „საუდა მა-
ლაზანი ამგვარს წინწერილობით შეიცყუ-
ებს ხარბი ხარხისაო“ იმაზედ შეიხვედნი
სარწმუნოანი ზმანდებან, რომ თქუწ ჩემი
სტატია ვერ შემოგატყუებთ ზ ძალით მარ-
ხვს ვერ შეგანახვებთ, ვერც ენს მჭევრ
შეცუქლობას მოგამოყენებთ ზ თათა
სწიუხართ.

„წენიან გორგადანს ზ ყუ ზარიორეს
მარტო სიტყუშია უძებნათ ჩემს სტატიაში
7 ზ არა აზრიო. აი ზატონებო! გყერ ამს
გვმტკალებო ასო არ არის სექმე სიტყუა
არისო ზ ახლა სიტყუსთან რომ მივალა იქ
ზმანებს სიტყუა არაფერია სექმე აზრით,
სად რა მოხედება, სად რა მოუხედება ზ
სად არა, იქ რასაც უნდა იმას ახერხებს
ამერცხლისა თუნდა ჭყავილია შეაქო თუნდ
ჭყავილია მინც აზრი ხომ არ მომშლიებო-
დაო“ მარველია შმნა არისო, რადგანც მარ-
ველია შმნა არის, რომლითა აზრი გმოდის
ზ რადგანც მარველია აზრია, მამ ესეც

შეიძლება ვსთქვათ: ჩუქნი სახლობო პოეტი-
თ. ილია ჭავ. თავის უკვდავ ჩანჯხედ დას-
ჭინხვნებს ანუ დაღმეის. მითომ რატომღა?
აზრი ხომ არის, თუნდა დაშლეროს, თუნდა
დასჭინხვოს, თუნდა. სულ ერთია, სიტყუა
აზრია, სიტყუა არაფერი. ოჰ, სასაცილია
ჭეშმარიტად ჰე სიმწყხაროც რომ ასე შე-
იტკალოს ჩუქნი სამშობლო ენა, თითონკი ||
სხუზხედ ანზობს «ცოდვია, სასიკუჭდინე ცოდ-
ვია მაგ გვარი წინ დაუხედავი მასხარაობა-
ლიტერატურაში, ენახედაო, განა ესკი მას-
ხარაობა არ არის: «წირშლიანი, ავანგაღა, ||
მორახუნე ჰ სხ. ჩუქნი გვიბძანებს ფეხს
ნუ გამოსდგავთ ლიტერატურაში, ხალხის
სახელითა ვიხოვთ ხალხისავე სახელის დასა- ||
ცველოდაო.» ოჰ, ჭეშმარიტად თქუქნი გამო-
ყინდით ქართველი წერილებს, როგორც
გბრაელი შორის გამოჩნდა სინამელია პონ-
ტოს წარმართი. (*) ახალი ენა ძველს ენას

(*) იქნება ეს საკუთრებათი სხელი უ. ჭ.
უცნაურად მიიღოს, როგორც თეორეტიკა, რად-
ვანც იმის სტუდენტურს დაეთარში არა შეიძლება
მოსხენებული იყოს. ბ. გ.

V არა ჰგავს ბოგობს ახალი კაცი არა ჰგავს
 ძველ კაცსაო ბოგობს მითომ? რატო კა-
 ცი დატყდადებია ღმერთს, ამ დღადმ შოკი-
 დებულთა ერთის სახეგრებისა გამოდინ, გსვი
 არის, შოგი იბდება ლამაზი შოგი გონ-
 ჯი, ბობენა ზე შოგი სულელია. ძველ
 დროშიაც ასე ყოფილა ზე ახალიშიც ასე,
 თორემ რა განჩევა იქნა, ძველთ კაცი ზე
 ახლითა ვინც კარგი გამოსულა მამონაც
 გამოსულა, ვინც გამოდის კარგი ვხლაც
 გამოდის, რატომ არა ჰგავს ახალი კაცი
 ძველსა? ახალი ენავი არ ემსგავსება ძველ-
 სა, ამასვედ მეც სარწმუნო ვარ, რადგან იქნეს
 ასე აღადგინეთ ენა. ეს ასოები სულ აღარ ის-
 მის ვხლანდელს ენაშიაო» ა, ბ, გ, ვ, ლ,
 სჯობს რომ გადავაგლოთო, რადგანც რუ-
 სეთშიაც ცდილობენ შოგიერთის ასოების
 ამოშლასაო» ბატონო! ჯერ მოითმინეთ,
 გული დააჯერეთ რომ რუსეთში სწორეთ
 ამოშალიონ ზე შემდგომს იქნესც იმათ მიბა-
 ძეთ, თუ არა ზე განათლებულთა პირთ რომ
 ამდენი ხანია თაყიანთ განძრახვა კიდევ ვერ
 შეუხსრულებიათ ზე იჭვენყულობენ, არ შეგ-
 ცითო, იქნესკი თავს გამოგიდგიათ გინდა

თუ არა ყუნდა ამოვქაღითი არ ვარ ვარ.
 აქვე შეიხვეთ ქართულში დაწინაურებულთ
 შინა, სამკობნობრი არის თუ არა, შემდ-
 გომს თუ იმთავ და მტკიცეს ისე ანებეთ,
 თუ არა ზე, ათასი თავები ვამტკიცოთ სან-
 რთ არ არის, ვინ რას ვაგვიგონებს. მიხე-
 დეთ სარდლონ მესხივს, როგორის ზრდი-
 ლობიანის კალმით გამხილებთ თქვენს შე-
 ტათებს, აი ძველია კალი. არა ჰგვანება...

დაუყენია დიდს პოეტს ჩემი
 სუბუქ ფრთით ზე თქვენს თვალ დაკრვებით
 ერთი არისო, აგრეთვე ჩხრახუბის შინა-
 ნარო, საიღამ არის თქვენს ჭირამე ერთი,
 სუბუქ ფრთით ორი ლექსია ზე თვალ დაკრ-
 ვებით ერთი, აგრეთვე შინა-
 ითქმის, აი რომ მართლად თითონ არ გავინ-
 ჯამს გონიერულათ. «თქვენ რომ შინაღამ
 კარში თუხი გამოგედგათ ვაიგონებდით რომ
 ხმარობენ, ობოლია ვაზი, ობოლია მტო,
 ობოლი მარგალიტიო.» არა, მინ მჟ დომნი
 უფრო გულ დაძვარებით წავივიანებდით,
 რუსთველი ანობს «ვით მარგალიტი ობო-
 ლი კელი კელს სავთვანებთ» შეორულ ეს,
 რომ ხატონის შულისგან ნაბანები მავა-

ლითი გამიგონია რაზედაც უწოდებიათ ობო-
 ლი მარგალიტი: თავლაპირველად როდესაც
 ზღვაში ჩასასვლელათ კაცი მიდიოდა თურ-
 ძე, მაშინ ერთმა ობოლმა ქალმა მისცა ფუ-
 ლი ჭ შეისყიდა წინათვე რასაც ამოიტანდა
 ის კაცი იმისა უნდა ყოფილიყო. როდესაც
 რომ ამოვიდა ზღვამ ჭ ენახათ რომ ერთი
 მარტივი მარგალიტი ამოეტანა, საშინელი
 ღიდი ჭ ნათელი, ყოქმით: ეს ობოლის მარ-
 გალიტიაო, ჭ ძურფასი მარგალიტი შეეკათ
 იმ ქალისთვის ჭ შემდგომ იმისა, სადაც ნა-
 ხავდენ მარტივს ჭ ძურფასს მარგალიტს
 იტყოდნენ თურძე: ობოლი მარგალიტიაო.
 ობოლი ვაზი ჭ ობოლი შტოვი არ გამი-
 გონია ჭ თუ თქვენ გიწოდებიათ თქვენის შე-
 დგენილის ახლის ენისათვის, ესეი არ ვიცი.
 «ეს არის ჩვენი უბედურება ჩვენისთანა თა-
 ნამშრომლები ჰყავს ციხეკარს, თანა მშრომ-
 ლებივი არა პუშკინისა არ იყო, ესე იგი
 უსაქმო საქმიანებიო, რომელნიც უფრო ახ-
 დენენ საქმეს კიდრე ავეთებნო» ეს უსაქ-
 მობა მიეწერება მხოლოდ იმას, ვინც ცუჯ-
 ლად სიარულიში, ჭ მისვლა მოსვლაში
 აღამებს თავის სიყოფხლეს. ერთს, ბევრს

ღროში, ავიანთ ვამდელს იტყუნ, რომე-
 ლიცა ყოველ დღე წირვაზედ თუწმე მი-
 დიდდა, მანამ ეკკლესიაში მივიდოდა მიტრი-
 ალ მოსტროიალებაში იქ წირვა გამოსული
 ვახვდებოდა ჭ მანამ შინ მოახწევდა, სადი-
 ლი ვათავებული დახვდებოდა, ამ ვზახვდ
 სიარულით ჭ მიბრუნ მობრუნებით ორივეს
 მოკლებული იყო. თუ ყუპარავოდ არ ვიქნე-
 ხ. თქუწნც ამ ვზახვდ სიარულით სწორეთ
 ისე მოვლით, აქ ქართულსა სცდებით ჭ
 იქ ევროპიურლსა. მივხედოთ შინც იმათ,
 რომელნიც გულ დაძვარებით. იმყოფებთან
 უნივერსიტეტში ჭ, რომელთაგანაც მამული
 მოვლიის ზვერს ვეთიღს, აჲ, თუნდა ავიდოთ
 შავლითად აკაკია წერეთელი, მაგრამ თქუწნ
 რა, დალოცული შმანებთ ამწერალი ქალი
 უსაუყუძლოთ შიშობს რომ მე ვითომც
 ლექსებს გაყრჩევდე ჭ სხ. რომელი ადა-
 მიანი დაიწყებს გამარგვლას იმ კვლებიას,
 რომელიდანაც არაფერს არ ელიხ იმავე ზა-
 ლახის შეტს, იმ კაცს ზღაპარში ნაცარ ქე-
 ქიას ეძახიანო» პირველად ამას მოგახსებ,
 თუ უკარგისია ეგ საზოგადოებამ იცის,
 თქუწნის ქებით ჭ მაგებით არა იქნებარა,

მეორედ, ნატარქეციონის სახელის წოდების
რომ მორიდებულხარო, ეგვი ვარ ვათ გინე
ზებათ ამისთვს, რომ ამ ნატარქი მხოვე-
ლით იმისთანას ნამერწკალს, რომელიც
თქუსწვე დიდათ გავნებდათ.

საეჭარწუნო მკითხუსწონო! დასასრულის
უნდა შეყრიდგე თ. ჭავჭავაძეს.

დიდო პოეტო! ახლავი დრო არის შეგ-
რიდგეთ დალოცულო, ვარვათ იცით ჭ
ღარწმუნებულნი ხართ, აქ მარტოობა არა
არისრა, არც ყმაზედ ჭ არც მამულზედ,
არმედ შვირე დავა სიტყუერების ღირსე-
ბის დაცვაზედ ჭ, ეს შერიგებც ამით იქნება:
თქუსწის სურვილისამებრ, როგორც თქუსწ
თუთან ინებეთ, შედგენილო გვაქუს ჩუსწ
ღ ჩუსწათა მოძმეთა კვარტეტი კრილოვისა,
მაგრამ ჩუსწდა საუბედუროდ ერთი გვაკ-
ლია, — მოძღვრალი. იმელი გვაქუს როგორც
პოეტი ჭ კარგი მალახმოვანი, მიიღებთ
მონაწილეობას ჭ ამასთანავე დაგვარიგებთ
თუ როგორ დავსხდეთ... ახლავი მშველობით
ღ თუ ვსურსთ ვიდგე, მეორედ ნახვამდინ.

ვენეონ ხარბარე გლორგოდინა.